

R 455

4
2018

SAODAT

Ўзбекистон Республикаси хотин-қизлар журналі

Меҳр нури ёғар доим...

Ғафур Ғулом,
Ўзбекистон халқ шоири

Зулфиябегимга

Умрларча давом этсин Ватан уфқида парвозинг,
Замон акси садосидек эсаранглаб турсин овозинг.

Асрларнинг нидоси янграган ҳар парда – сатрингким,
Ҳаётий шашмақомлардир юрак зарбига тенг созинг.

Увайсий, Нодира, Зебуннисо, Меҳри, Махастийлар
Тузатган анжуманнинг машъалидир фикри мумтозинг.

Ҳамиша сен қалам олганда халқлар толеин кўзлаб,
Узун тонглар мусаффо ақлу идрок бўлди ҳамрозинг.

Қанотланган умид, иқбол эрур ҳар шеърким ёздинг,
Сурайё юлдуздан ҳам баландроқ учди шаҳбозинг.

Кўнгилларнинг эилосидир рубоби мавзун изёодинг,
Ажиб нозик табиат, заришносдир зеҳни пардозинг.

Муаззам Шарқ намоёндир сенинг покиза эсонингда,
Бу бизнингдир, сенинг ахлоку иффатга тўлиқ нозинг.

Муаззам Шарқ намоёнди сенинг покиза жонингда

Ўзбекистон Республикаси хотин-қизларининг ижтимоий-сиёсий, адабий-бадий, безакли журнали

1925 йилдан чиқа бошлаган

4-сон (888) 2018 йил

Муассис:

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси.

“Saodat” кенгаши:

Танзила НОРБОЕВА

Дилбар НАЖМИДДИНОВА

Муҳаббат ШАРОПОВА

Ҳалима ХУДОЙБЕРДИЕВА

Ойдин ҲОЖИЕВА

Энахон СИДДИҚОВА

Малика ҚОДИРХОНОВА

Гулистон МАТЁҚУБОВА

Мунира ҚОРИЕВА

Бош муҳаррир

Мунаввара УСМОНОВА

Бош муҳаррир ўринбосари

Маҳмуда САЪДУЛЛАЕВА

Масъул котиб

Қутлибека РАҲИМБОЕВА

Мусахҳиҳ:

Махсума ЭРГАШЕВА

Саҳифаловчи:

Шерзод АБДУРАҲМОНОВ

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри,

Навоий кўчаси, 30-уй.

E-mail: info@saodat-gul.uz

Веб сайт: www.saodat-gul.uz

Тел.: (0371) 244-89-02, 239-88-02

Босмахонага 11.06.2018 йил
топширилди.

Қоғоз бичими 60x84 1/8.

Ботиқ босма.

Нашр ҳисоб тобоғи 5,75.

Индекс – 867

ISSN 2010-541X. Журнал 2006 йил

22 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва

ахборот агентлигида 0061-рақам

билан рўйхатга олинган.

“Шарқ” нашриёт-матбаа

акциядорлик компанияси

босмахонасида чоп этилди.

Буюртма №169. Адади 4622.

Баҳоси келишилган нархда

Ушбу сонда:

Маҳмуда САЪДУЛЛАЕВА:

Комилликнинг ойдin йўллари

Ҳалима ХУДОЙБЕРДИЕВА,

Ўзбекистон халқ шоири:

Камолот фаслим

Ойдин ҲОЖИЕВА,

Ўзбекистон халқ шоири:

Сухбатлари офтобдай эди

Қутлибека РАҲИМБОЕВА:

Яшил водий лавҳалари

Умида АДIZОВА:

Ташриф қоғозим – Фотима

Зулфия ҚУРОЛБОЙ қизи:

Болакай

Манзар НИЯРЛИ:

ЮЗМА-ЮЗ

Нигора РАҲМОНОВА:

Бахтли оила – ҳимоя қўрғони

Каримабегим АШУРОВА:

Латофатли, шиддатли

Бир йилда журналнинг 8 та сони чоп этилади. Муаллифлар ва таҳририят фикрлари фарқли бўлиши мумкин.

“Saodat” журналидан олинган материалларда манба кўрсатилиши шарт.

Таҳририят барча ижодий ишларни таҳрир этишга ҳақли.

Комилликнинг ойдин йўллари

Инсон ўз ўзанларидан узоқлашгани сари ўзиникиларга ҳам, бошқаларга ҳам бегона кўрина бошлайди. Унинг чеҳрасини дўсту кадрдонларига иссиқ кўрсатадиган, кўнглини яқин қиладиган фазилатларининг оҳори тўкилади. Энг ёмони, қайси халқ ҳаётида ана шу жараён бошланган бўлса, ўша халқ миллий белгиларидан айрила бошлайди, миллат сифатида нуфузини йўқотади. Шу маънода мамлакатимиз раҳбари бошчилигида юртимизда шиддат билан бошланган сиёсий, маънавий, иқтисодий ислохотларда миллий қадриятларимизни эъзозлаш, йиллар давомида фарзандларимиз учун тарбия ошени бўлиб келган оилалардаги яхши анъаналарни асраб-авайлаш, уларни авлоддан авлодга безавол, бешикаст етказиш масалалари алоҳида ўрин тутаети. Хусусан, Президентимизнинг “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони ва шу Фармон асосида қабул қилинган Дастурнинг IV боб, 23-бандида белгиланган вазифалардан келиб чиқиб Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ташаббуси билан Республика Маънавият ва маърифат маркази, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Ўзбекистон ёшлар иттифоқи билан ҳамкорликда ёшларимизни миллий қадриятлар руҳида тарбиялаш, хотин-қизларнинг маънавиятини юксалтириш, оиланинг ўрнини, мавқеини кўтариш, масъулиятини кучайтириш мақсадида **“Миллий қадрият ва урф-одатларни сақлашда аёлларнинг ўрни”** мавзусида илмий-амалий конференция ўтказилди.

— Кейинги икки йил ичида мамлакатимизда мисли кўрилмаган ўзгаришлар, янгиланишлар юз бермоқда. Фақат шахру қишлоқларимиз қиёфаси эмас, юртдошларимизнинг руҳияти, кайфияти, меҳнатга муносабати ҳам ўзгармоқда. Лекин бу жараёнда камчиликларимиз аниқланиб, ҳал қилиниши керак бўлган муаммоларимиз ҳам юзага чиқмоқдаки, уларни бартараф қилиш, ечим топиш ҳар биримиздан фидойиликни, жоннисорликни, масъулиятни талаб қиладиган, — деди олималар, зиёлилар, ижодкорлар, Зулфия номидаги Давлат мукофоти соҳибалари, талаба қизлар жам бўлган анжуманни очар экан Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, Хотин-қизлар қўмитаси раиси Танзила Норбоева.

Дунёга машхур ихтирочилардан бири Томас Эдисоннинг ўқитувчиси кунларнинг бирида ундан онасига хат бериб юборади. Ўғлининг қўлидан букланган мактубни олган она уни овоз чиқариб ўқийди: “Ўғлингиз — даҳо, унинг ноёб истеъдодига яраша билим бериш учун бизнинг мактаб дастурларимиз ожизлик қиладиган. Шунинг учун уни қобилиятли болалар ўқийдиган мактабга олинг”. Хатнинг мазмуни билан танишган болада ўқиш, ўрганишга ўзгача иштиёқ пайдо бўлади ва у йиллар давомида катта

куч сарфлаб, ўзидаги фавкулудда имкониятларни кашф этиб, инсониятга фойдали ихтиролар яратади ва машҳури жаҳон бўлади. Онанинг вафотидан сўнг Томас Эдисон унинг буюмлари орасидан ўша болалигида ўқитувчиси онасига ёзиб берган мактубни топиб олади. Унда: “Ўғлингиз калтафаҳм ва ўта қобилиятсиз, уни фикрлаш даражаси саёз болалар ўқийдиган мактабга олинг”, деб ёзилган эди...

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати, Республика Маънавият ва маърифат маркази раҳбари Алишер Қодиоров мазкур тарихий ҳақиқатни мисол қилиб келтирар экан:

– Бизда Томас Эдисоннинг онасидек ақлли, юртимизга яна Берунийлар, Алишер Навоийлар, Бобурларни берадиган оналар жуда кўп. Бугун уларга комил фарзандлар тарбиялаш учун янгидан-янги имкониятлар яратилмоқда. Лекин бу имкониятларни янада кенгайтириш лозим. Аёл муаммосига ечим топилгани ҳаёт муаммосига ечим топилганидир, – деди.

ИКА МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ КЕНГАШИ
ИКА МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ МАРКАЗИ

Ўзбекистон “Миллий тикланиш” демократик партияси Марказий Кенгаши раиси ўринбосари Феруза Муҳаммад-жонова ўғил-қизларимизнинг маънавияти шаклланишида санъатнинг, хусусан, кўшиқ ва мусиканинг ўрни, бу соҳада эътибор берилиши керак бўлган жиҳатларни таҳлиллар, слайдлар орқали анжуман аҳли эътиборига ҳавола қилди.

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси раиси ўринбосари Мукаррам Нурматова кадриятларни асраб-авайлаш бора-сида кўмита режалаштираётган ишлар билан йиғилганларни таништирди.

– Биз маърузачилар бир маромда гапирадиган, (маърузасини ўқиб берадиган) қолганлар эса тингловчи бўлиб ўтирадиган мажлисларга кўникиб қолган эканмиз. Бироқ бу конференция одатдагидан ўзгача тарзда ўтди.

Ўзбекистон давлат консерваторияси талабалари ижросида янграган мумтоз мусиқа садолари, Камолитдин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти талабаларининг ижодий ишларидан ташкил этилган “Миллий кадриятлар ва анъаналарнинг намуналари” кўргазмаси бизда ажиб таассурот уйғотди. Анжуман иштирокчиларининг таклифлари, айниқса, ёшларнинг хусусий телеканаллардаги баъзи кўрсатувларга эътирози кўпчилигимизнинг ўйлаб юрган фикрларимизга мос келди, – дейди Ўзбекистон Миллий университети маънавият асослари ва диншунослик кафедраси профессори, фалсафа фанлари доктори Озода Нишоновна.

Анжуманда сўзга чиққанлар, таклиф киритганлар, хусусан, Фарғона вилояти хотин-қизлар кўмитаси муассислигида чоп этилаётган “Ойдин” газетаси бош муҳаррири Ҳадича Каримова, таниқли этнограф олим Усмон Қорабоевнинг фикрлари бир нуқтада – чиройли урф-одатлар, миллий кадриятлар йиллар

синовидан ўтиб келаётган миллатни комилликка етакловчи асосий манба эканлиги ҳақидаги фикрда туташди. Мазкур конференция миллий кадриятлар, анъаналарни сақлашда оилалар, аёлларнинг ўрнини янада оширишга хизмат қилиши билан аҳамиятли бўлди.

М. САЪДУЛЛАЕВА.
Х. ҲАКИМОВА олган суратлар.

Камолот фаслим

Хаётимдаги энг ёрқин, энг завқли хотираларим “Саодат” журнали билан боғлиқ. Бу нашр тахририятига китобхонлик, зиёлилик моҳиятини теран англаган лаҳзаларим – камолот фаслимда кириб келганман. Истеъдодни қадрлайдиган, истеъдоддиларни суяйдиган олижаноб, бағрикенг инсонлар тавсияси, қўллаб-қувватлаши билан Москвадаги Олий адабиёт курсида ўқидим. Турли республикалардан келган йигит-қизларни – бизни ёзиш иштиёқи, адабиётга ихлос, қаламга садоқат туйғулари бирлаштирган эди. Мен ўша давраларда улғайдим, шоир учун ҳурфикрлилик, жасорат, ҳақсўзлик сув ва ҳаводай керакли руҳий озуқа эканлигига ишондим. Аслида жуда ёшлигимдан жаҳон адабиёти мутолаасига киришганман. Лекин Москвадаги талабаликда ўқиб, ўрганганларим фикратимни икки йил муддатда икки баравар улканлаштириб юборди, десам муболаға бўлмайди. “Саодат” журнаliga ўша қалбим, ўша қиёфам билан ишга таклиф қилишди. Журнал жамоаси менга таниш, қадрдон, аввалдан келиб-кечиб юрган жойим эди. Лекин вазифа, лавозим (Саодат”да аввал бош муҳаррир ўринбосари, кейинчалик бош муҳаррир лавозимига тайинландим) юки билан ишлаш, яшаш менинг ҳаётимда ўзгача бир масъулиятли саҳифа очди. Ижтимоий-сиёсий ҳаётимизда шиддатли ўзгаришлар юз бермоқда эди. Бугуни кечасига, эртаси бугунига ўхшамаган, одамлар нималарнидир ўзгартириш, янгилашга ошиқаётган ҳаяжонли давр эди. Бундай кайфиятдаги замондошлар эҳтиёжига яраша “Саодат”ни тақдим этиш учун энг аввало жамоани янгиладим, яшартирдим. Бугун жамиятимизнинг қон томирларига туташ жабҳаларда фаолият олиб бораётган Эшқобил Шукур, Қўчқор Норқобил, Салим Ашур, Чори Латипов каби адиб, шоир ва журналистларнинг “Саодат”дан бошланган ҳамкорлик, қадрдонлиги ҳануз давом этмоқда. Биз ўша пайтда жамиятнинг улкан оғриқларини “Саодат” саҳифасига олиб чиқдик. Аёлларнинг ҳаётидаги муаммолар, уларнинг сабаб ва оқибатлари ҳақидаги таҳлилий мақолаларимиз жамиятда катта акс садо берди.

Бугун забардаст қалам соҳибалари бўлган Ибодат Ражабова, Зулфия Мўминова, Мақсуда Эргашева (охирати обод бўлсин) каби шоиралар “Саодат”нинг кашфиёти бўлди, десам ҳақ гапни айтган бўламан.

Тахририятимиз кунига узоқ-яқин қишлоқлардан ўнлаб хатлар оларди. Биз бу хатларни ўрганар, баъзан уларнинг изидан юрардик, муаммоси ичига кириб, унга ечим топишга ҳаракат қилардик. Шундай хатлардан бири Фарғона вилояти билан боғлиқ. Бу

Ҳалима ХУДОЙБЕРДИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири.

(1985-1994 йилларда журналда бош муҳаррир лавозимида фаолият олиб борган).

хат билан аслида таниқли журналист Дилбар Маҳмудова шуғулланган. Кумуш Салоҳиддинова исмли аёл боғчада ишлаётганда бирданига эски бино бошиб қола бошлайди. Боғча опа йигирматача гўдакни кутқариб, ўзи том остида қолиб, ногирон бўлиб қолади. Қаровсиз, дўсту ёрлардан ҳам оқибат кўрмай машаққат билан яшаётган бу аёлга ҳар жиҳатдан ёрдам бердик. Дилбар опа бу савоб ишга бош бўлди. Кумуш опани даволатдик, ўша пайтдаги раҳбарлар билан талашиб-тортишиб юриб, опага уй-жой қилиб бердик. Жасоратларига яраша “Ҳурмат белгиси” ордени билан мукофотланишига, хизматига яраша қадр топишига сабабчи бўлдик.

Бундай воқеалар, яъни “Саодат”га ишонган инсонларни имкон қадар суяган, муаммолар гирдобидан олиб чиқишга ҳаракат қилган пайтларимиз кўп бўлган.

“Саодат” ҳамиша опа-сингилларимизнинг сийланган, ишонган наشري бўлиб келган. Муҳтарам Президентимиз китобхонлик, умуман, мутолаага, инсонларнинг маънавий камолотига алоҳида эътибор бераётган бугунги паллада “Саодат”да меҳнат қилишнинг ўзи шараф, Юртбошимизнинг бири-бирдан халқчил ғоялари ижобатига камарбасталикнинг ўзи саодат!

Мен шу йўлда “Саодат” жамоасига, янги тайинланган бош муҳарририга омад тилайман! Ҳар бирингизнинг кўз нурини, қалб қўрини оққўнғил, меҳнаткаш халқимиз, хусусан, опа-сингилларимизнинг саодат юлдузи, толе юлдузи порлаб, ёғду сочишига бахшида бўлишини тилайман.

Суҳбатлари офтобдай эди

Биз ўқувчилик йилларимизда аёллар учун ягона она журнал “Саодат” эди. Мактабимиз кутубхонасидан олиб ўқир эдик. Ҳар бир мақола, суҳбатларини дилга яқин билардик. Яхши келин нимаю ёмон келин нима, деган баҳсга қўшилиб дугоналарим Муҳаббат ва Назира билан жавоб ёзганмиз. Бизнинг номимизни хатлар обзорида ёзишган эди. Шу биргина эътироф дилимизда умид уйғотган. Дугоналар дилида олий ўқув юртларига ўқишга бориш иштиёқини солган. Сўнг... тақдирнинг сийловлари билан талаба бўлдик. Буюк устозлардан билим олдик, ижод сирларини ўргандик.

Не бахтки, илк шеърим “Тонгни қаршилаб” суюмли журналим саҳифасида чоп этилди. Умид ва ишончим дилда мустаҳкам илдиз отди. Зулфияхоним, Миртемир, Уйғун, Шўхрат каби устозлар назарига тушдим. Йиллар ўтиб, 9 йил Зулфияхоним қанотида бўлим мудури бўлиб, тобландим. Сиз таниқли шоирасиз, энди сизни журналист сифатида чиниқтирамиз, дердилар меҳрибон ва талабчан устозим. Сафарларга чиқдим, турфа тақдирлар, турли соҳа вакиллари билан учрашдим. Қизғин ҳаёт, журналдаги ишчан муҳит мени, дарҳақиқат, чиниқтирди. Дастлаб ёзганларим таҳрир бўлганида хафа бўлиб юардим. Бош муҳаррир Зулфия опа жуда меҳнаткаш, ходимларининг мақола ва очеркларини эринмай таҳрир қилардилар. Баъзан саҳифалар “шудгор” бўлиб кетарди. Гоҳо биргалашиб ишлашардик. Сўзларни танлаб, саралаб, ёзганларимизни “чарақлатиб” юборардилар. Устоз билан бирга ишлаш роҳат эди, суҳбатлари офтобдай дилимизни ёритар эди...

Яхши таҳрир учун, албатта, алқаб қўярдилар. Хатлар кўп келарди. Ҳар ҳафта бошида Роза опамиздан хатлар ҳисобини олардилар. Жуда қаттиқ интизом, меҳрибонлик ҳукм суради таҳририятда.

Ана шундай муҳитда ишлаганим “Гулхан”га ўтгач (1985-1994 йиллар) жуда асқатди менга.

1994 йилдан 2012 йил охиригача “Саодат” журнали бош муҳаррири бўлдим. Бу табаррук даргоҳ менга битмас-туганмас қувонч, куч-қувват бағишлади.

Ихчамгина, аҳил жамоа билан 1999 – Аёллар йилида “Гулчехралар” газетасини чиқара бошладик. Нишона сони 3000 нусхада чоп этилди. Иккинчи йили эса 30000 нусхага етди. Айниқса, ёшлар даврасига кўпроқ кириб бор-

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири.

(1994-2012 йилларда журналда бош муҳаррир лавозимида фаолият олиб борган).

ди. 175 минг нусхада чоп этилиб, қўлма-қўл бўлиб кетди. Рукнлари, мавзулари хилма-хил эди. Газета даромадидан фидойи обуначиларимизга мукофотлар, “Саодат” стипендиялари ташкил қилдик. Хотин-қизлар қўмиталари бизни қўллаб-қувватлаб турди.

Ҳаяжонли учрашувлар, янгидан-янги муаллифлар топиш севинчи бизни руҳлантирар, барчамизга илҳом бахш этарди. Жойларда “Саодат” вакиллари бўлимлари кўпгина ариза, шикоятларни ҳал этишда яқиндан ёрдам берарди. Одам кўнгли тўлиб, яйраб ишлаганга нима етсин! Ўша қизғин меҳнатли йилларимни соғиниб эслаб юраман. Аёлларнинг давраларида, учрашувларда халқ ҳаётининг гўзал ва бетакрор қирраларини англаб қалбим ифтихорга тўлди, маънан бойидим, ижодимга ранг-баранг оҳанглар кириб келди. Менинг учун саодатли кунлар эшик очди.

Ўнлаб истеъдодли шоира қизлар, бийрон адибалар учун “Саодат” парвоз майдонига айланди. Бугун улар таниқли ижодкорлар бўлиб камолга етишди. Ўзбек аёлларининг барча гўзал фазилатларини ўзида мужассам этган “Саодат” бугунги кунда олдинги сафарбар сафларда, маънавият ва маърифат тарғиботчиси бўлиб кенгрок давраларга кириб бориши даркор. Оналик саодати, бекалик саодати, хулқи хушлик ва зеболик саодати ва бунёдкорлик, яратувчилик, замонга ҳамнафаслик саодати, келажакка масъуллик саодати ёр бўлсин “Саодат”имизга!

Яшил водий лавҳалари

“Олтин водий гаёҳари”, дея таърифланадиган Фарғона вилояти ҳудудига кириб боришингиз билан ҳасос шоиримиз Ҳамид Олимжоннинг “Кўм-кўк, кўм-кўк” хитоби такрорланиб келувчи машҳур шеърӣ сатрлари ёдга тушади. Чиндан ҳам, яхши ниятли кишиларни ёруғ манзилларга элтаётган равон йўллар четидаги содиқ соқчилардек саф тортган тераклар кўм-кўк... Темир таянчларга тирмашиб, бир-бирига ака-укалардек чирмашиб кўёшга интилаётган токнинг юраксимон барглари кўм-кўк... Қучоқласанг, қучоғингни тўлдирадиган даражада бўлиқ бугдойзорлар, қўшқулоқ бўлиб қолган ғўзалар кўм-кўк... Табиат манзаралари нечоғли кўзтортар, дилтортар бўлмасин, унинг ғўзаллиги инсон меҳнатига бориб боғланаверади. Шунинг учун бўлса керак, табиатга оид ҳар қандай суҳбатга инсон исми, инсон меҳнати қўшилгач, у янаям жонланади.

Анорзор маликаси

– Бир, икки, уч... Баҳор офтобидан асраниш (барибир аёл-да, қорайгиси келмайди) учун бўлса керак, соябонли бош кийим кийиб олган Мастурахон хиёл энгашиб анор дарахтининг довуччадай бўлиб қолган меваларини санай бошлайди:

– Йигирма тўққиз, ана, ўттизта... Бу дегани бир туп дарахтимда ўттиз дона анор пишади, дегани... Сизга қандай кўриняпти, билмадим-у, мен учун бу анорзор мўъжизанинг ўзгинаси. Ахир, бу кўчатларни бир йилгина аввал – ўтган йили экканман. Анор дарахтининг бир йилда ҳосилга кириши камдан-кам юз берадиган ҳодиса...

Фарғона вилояти “Анорчилик агрофирмаси” раҳбари, “Дўстлик” ордени соҳибаси Мастурахон Сайфитдинова анорзор оралаб нишона бераётган дарахтларини фарзандини эркалагандек силаб-сийпаб, ўзига кўп йиллардан буён йўлдош бўлган дала меҳнатидан гапирар экан, бу жойларнинг ўтган куни ҳам эмас, кечагина қип-қизил дашт бўлганига ишонгинг келмайди.

– Ишонаверинг.

Тош, шағал, ахлат уюмлари юкидан елкаси яғир бўлиб ётган ерда туриб вилоят ҳокимимиз:

– Мастурахон, Қуванинг “Анор”ини қандай машҳур қилган бўлсангиз, бу даштни ҳам худди шундай обод қиласиз, – дедилар. “Хўп”, деб майдонга чиқиб қўйдим-у, ўн кунларча мижжа қоқмадим. Машина, бульдозер, экскаватор, ишчи кучи – даштни ўзлаштириш учун нимаки зарур бўлса, ҳаммасини беришди. Лекин то ер тозаланиб, тупроқ юмшаб, майин тортмагунча юрагимнинг гурсиллаганини ўзим эшитиб юравердим...

Мастурахон ери, даласи, меҳнати ҳақида худди шоир шеър тўғрисида гапиргандек самимий, завқ билан сўзлайди. Мен бу чехраси фасллар офтоби,

шамолида қорайган, қадоқ қўлли аёл билан аввал ҳам кўп бора суҳбатлашганман. У саксонинчи йилларда донг таратган “Қирқ қизлар” бригадасига бошлиқ қилиб тайинланганида танглайи заҳмат билан кўтарилган онаси Саодатхон ая:

– Қизим, аканг билан дўконда бинойидек ишлаётган эдинг. Оҳорли халат кийиб, покиза жойда ўтирардинг. Шу ишингни давом эттиравермайсанми? Мен сенинг лой, тупроқ чангаллашингни хоҳламайман. Ерга бир чигит қадаб, ундан бир этак пахта ундиргунча чанг-тўзонда эзилиб кетасан, – деган экан. Лекин куч-ғайрати, орзу-мақсадлари бир дўкон ичига сиғмаган Мастурахон онасини яхши гап билан кўндириб, дуосини олиб кенгликларга чиқиб кетди. Ундаги ташаббускорликни, интилишни кўрган республика, вилоят раҳбарлари кўп ўтмай Мастурахонни “Анор” хўжалигига (ўша пайтда совхоз эди) раис қилиб тайинлашди. Шундан буён гоҳ юракка, гоҳ фонарга, гоҳ юзлари пардали санамларга қиёсланадиган, аслида танага қувват, қонга софлик бағишлайдиган мева – анор билан, анорзорлар билан бирга.

Анорзорларда ўтган, тошқин, тинсиз, ҳаловатсиз умри унга олий маълумотли бўлиш (Мастурахон қишлоқ хўжалиги институтини битирган) бахтини ҳадя этди, Баҳодир акадек инсонга рафиқалик, Исломбекка оналик саодатини ҳам шу йўлларда топди.

Айни кунларда 300 гектар ерда соҳибкорлик қиляпти. Инсон қудрати, ақлу заковати туфайли даштлигини унутган ери атрофига шийпон қурди, гуллар экди.

– Иссиқхонамда лимонлар ўсяпти. Насиб қилса 150 нафар ишчиларим билан ҳосилимизни қайта ишлаб, шарбатга айлантириб, қадоқлаб, экспорт қилишга мўлжалланган корхоналар, мин заводлар қуришни режалаштиряпмиз, – дейди Мастурахон.

Нима ният қилса, муродига етадиган, қачон сўз берса, урдасидан чиқадиған бу аёлнинг кўз етмас анорзорларининг мевалари эрта, индин шарбатга айланиб, “Мастураобод” ёрлиғи (Буям бир яхши ният-да!) билан хориж давлатларига етиб борса, ажаб эмас. Зеро, муҳтарам Президентимиз ҳам халқимизнинг асосий саъй-ҳаракатлари, истак-талаблари шу мақсадларга йўналтирилишини истаиди.

Менинг болаларим бошқача

– “Хар кимники ўзига, ой кўринар кўзига”, деманг. Менинг болаларим чиндан ҳам бошқача, – дейди бизни тўгараклар машғулотлари ўтаётган хоналарга бошлар экан Қува тумани “Баркамол авлод” болалар маркази раҳбари Матлубахон Холматова.

Инглиз тили, компьютер сабоқлари, либослар дизайни, ёш архитектор, ёш эколог, кинофотоҳаваскор, карвинг, бичиш-тикиш каби 29 турдаги тўгараклар фаолият олиб бораётган ушбу марказда айти пайтда 1280 нафар ўқувчилар 54 нафар устозлар раҳбарлигида ўз қизиқишлари доирасида машғулотлар ўтишади.

– Бугун болаларни тўгаракларга жалб қилиш бизга авваллари бўлганидек қийинчилик туғдирмайди. Чунки ота-оналарнинг ўзлари болаларининг бўш вақтларини касб танлашлари, интеллектуал салоҳиятларини ривожлантиришларига ёрдам берадиган машғулотлар, сабоқлар билан тўлдиришни исташяпти. Қолаверса, ўғил-қизларимизда ҳам дарсдан ташқари нимадир ўрганиш, ниманидир ўзлаштиришга иштиёқ кучли, – дейди Матлубахон Эргашалиевна.

Сайёрахон Абдурахимова, Азизахон Обидова, Муштарийбегим Абдуғаниева каби устозлар кўмагида ўзларидаги истеъдод қирраларини кашф этаётган Дилхумор Ҳасанова, Хуртожи Қаҳҳорова, Райҳоной Турсунова сингари ўнлаб ўқувчилар “Болалар ижодиёт фестивали”, “Соғлом турмуш тарафдоримиз”, “Серкуёш ҳур ўлкам” номли санъат, ўлкашунослик, экология йўналишларидаги кўрик-танловларда иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллаб, устозлари ишончини оқлашди, тўгаракларнинг имкониятларини намоён этишди. Матлуба Холматова яна уч жойда марказ филиалларини очишга эришди. Бир қараганда, ҳамма иш кўнгилдагидек борапти, муаммо йўқ... Лекин мамлакатимиз Президенти ёшларга катта умид боғлаётган, ўқиш-ўқитиш сифатини юқори даражага кўтариш учун бор имкониятларни яратаётган даврда раҳбар ижодкор, ташаббускор бўлмаса, эр-

тани бугундан яхшироқ қилишга интилмаса, ўсиш, юксалиш бўлмайди-да. Шунинг учун Матлубахон Холматова қизи Одинахон, ўғли Қувончбекнинг олдидаги оналик вазифаларидан ортиб, марказдаги қоракўзлари ҳақида кўп ва хўп ўйлайди.

– Дурдона Мадраҳимова, Сардорбек Абдурашидов каби ўқувчиларимиз ишончимизни оқлаб, олий ўқув юртларида тахсил олишяпти. Мени она, устоз сифатида бир нарса безовта қилади:

бизнинг мактабларимизда ўртамиёна ўқувчилар ҳануз озаймаяпти. Аслида эса таълим соҳасида яратилаётган яхши шароитлар, техника воситаларининг кўпайгани, китоб ўқишга талабнинг кучайгани каби янгиликлар боис бизда бу даражадаги ўқувчилар бўлмаслиги керак. Чунки улар жамиятда ўртамиёна кадрлар пайдо бўлишига, “куним ўтса, бас”, деган кайфиятнинг умрини узайтиришга сабаб бўлади. Биз интилаётган жамиятда энди салоҳиятсиз кадрларга ўрин йўқ, – дейди Матлубахон. Шунинг учун бўлса керак, унинг ўзи бир пайтлар оддий фаррошликдан иш бошлаган Хосиятхон исмли аёлнинг услубчи даражасигача ўсишига ёрдам берди.

– Одам боласида фавқулудда куч бўлади, истеъдод бўлади. Уни юзага чиқаришга хайрихоҳлар ва энг аввало, ўзида ўзига ишонч бўлиши керак. Шунда у, албатта, катта ҳарфли инсон сифатида оила ва жамиятда намоён бўлади...

Шу гапларни айта олган, шу фикрларига ўзи ҳам ишонган раҳбарнинг “Менинг болаларим бошқача”, деган иқрорига мен ҳам ишондим. Илоҳо, Ўзбекистоннинг барча қоракўзлари бошқача бўлиб, яъни буюк, қудратли давлат қуришга ярайдиган шахслар бўлиб вояга етсин!

Водиллик келин

Фарғона тумани Чимён қишлоғида фаолият олиб бораётган “Башорат” кўникма маркази раҳбари Башорат Солиевани бир пайтлар маҳалладошлари худди шундай аташган эди.

Ўша пайтда навихолгина Башоратхон чимёнлик қизларни доғда қолдириб, бу қишлоқнинг манглайига суртадиган йигитларидан бири Юсуфжон Собировга турмушга чиққан эди. Башоратхон “Водиллик келин”дан “Ўзимизнинг Башоратхон”га айлангунча ариқ-ариқ сувлар оқиб кетди. Аввалига унинг кўнгли Чимёнга боғланмади:

– Дов-дарахтли, анҳор-сойли жой-ку, тараққиётдан орқада қолган, одамлари эскича фикрлайди, – деб юрди. Сўнг ўйлаб кўрса, яхши кўриш, кўнгил қўйиш дегани ҳам аслида меҳнат экан. Яшайдиган жойингга меҳр қўйсанг, уни ўзгартиришга, янгилик киритишга интиланггина, у янгиланади, кўзга, кўнгилга яқин келади.

Башорат опанинг қалбига бу фикр билан бирга бир кўзғалиш, бир иштиёқ тушди.

– Авваллари турмуш ўртоғимнинг элу юртга қайишгани уларнинг яхши-ёмон кунларида ўғил, ота, оға бўлиб туриб бергани менга куч-қувват берди, – дейди Башорат Солиева. Унинг шу қишлоқдаги бир неча хусусий боғчаларнинг ишга тушишига бош-қош бўлгани “Башорат” кўникма марказини ташкил қилишда кўл келди. Қишлоқ болалари ҳаётидаги хатоликлар кўпроқ уларнинг ўз ҳақ-ҳуқуқларини билмасликлари билан боғлиқ. Ўз мамлакатининг амалдаги қонунларини билмаган болалар жиноят кўчаларига кириб кетиши, одам савдоси қурбонига айланиб қолишлари мумкин.

Шундай бўлмаслиги учун Башорат Солиева Япония, Швеция, Германия каби давлатлар эълон қилган ҳуқуқий мавзудаги лойиҳалар танловида иштирок этиб, бир неча бор катта миқдордаги маблағ – грант ютишга муяссар бўлди. Малакали ҳуқуқшуносларни жалб қилиб болаларга ҳақ-ҳуқуқларини англатиш мақсадида дарслар ташкил қилди, семинар-тренинглар ўтказди.

– Майли, бичиш-тикиш, пазандачилик, косметология йўналишидаги ишларингизни тушунса бўлади. Булар қишлоқ аҳлига керак. Қиз-келиндячаклар хунар ўрганиб, ўзининг оиласига даромад келтиряпти. Стадион қурганингизни, соғломлаштириш жабҳасидаги ишларингизни ҳам қабул қиламиз, болаларимиз жисмоний соғлом бўлсин, деяпсиз. Лекин уларга ҳақ-ҳуқуқларини қонунларни ўргатиш шартми? Ҳаётда бирор муаммога дуч келса, ўзи ўрганаверади... – Башорат опаг шундай деганлар ҳам бўлди.

Етмиш ёшга кирса-да, ҳануз ғайрати сўнмаган бу аёл эса бошқача фикрлайди.

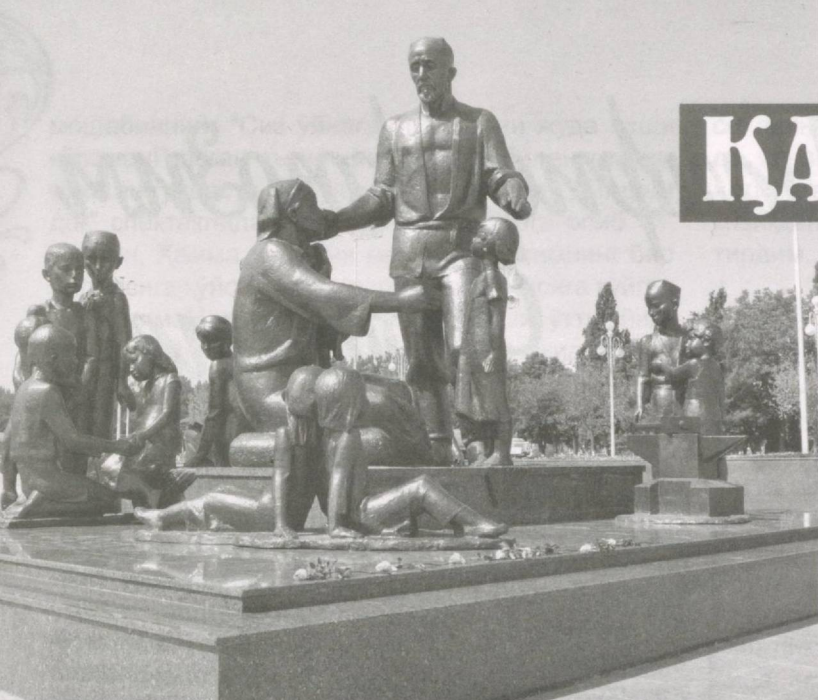
– Одам ўз ҳақ-ҳуқуқини билса, кучи-қудрати ўзида бўлади. Хато қилмайди, алданмайди, – дейди у.

Башорат Солиева аёллар орасида ҳам ҳақ-ҳуқуқ тарғиботини кенг йўлга қўймоқда. Эркакларни боқимандалик руҳиятидан халос қилиш, аёлларга нисбатан зўравонликнинг олдини олиш, бир сўз билан айтганда, инсонни инсондай қадрлашни ўргатиш ҳаётий зарурат эканлигини одамлар онгига синдириш Башорат опа уюштираётган ўқиш ва семинарлар моҳиятини ташкил этади.

... Ҳа, фасллар алмашиб, яшилликлар олтин тус олади. Табиат ўзгаради, йил янгиланади. Асосийси, ана шу ўзгаришлар саҳнасида эл ўзгармоқда. Яшашга, яхши яшашга иштиёқ кучаймоқда. Энг муҳими, юртдошларимиз орзу-ҳавасдаги мукамал ҳаётга фақат иштиёқ билан етиб бўлмаслигини, бунинг учун ўзи, қалби, тафаккури яхши тарафга эврилиши шартлигини тобора теранроқ англамоқдалар.

ҚАДРИН

ТОПГАН
ҚАДРИЯТ

Иккинчи жаҳон уруши йилларида жанг кечаётган шаҳар, қишлоқлардан Ўзбекистонга эвакуация қилинган болалардан 14 нафарини ўз қарамоғига олиб, бағридан жой берган, ота-оналик қилган тошкентлик Шомаҳмудовлар оиласига бағишланган “Халқлар дўстлиги” деб номланган ёдгорлик ансамблини кўрганимизда энг аввало хаёлимиздан академик шоиримиз Ғафур Ғуломнинг:

*... Сен етим эмассан,
Тинчлан, жигарим.
Қуёшдай меҳрибон –
Ватанинг – онанг...*

каби эркалатувчи, ҳароратли сатрлари ўтади. Сўнг ҳали-ҳануз кўзда ёш, қалбда ҳаяжон билан томоша қиладиганимиз “Сен етим эмассан” бадиий фильмидаги манзаралар кўз ўнгимизда намоён бўлади.

... Асраб олинган хонадонидаги тартибдан қочган Ренат уйдан чиқиб кетади. Темирийўл, бозорларда дайдиб ўғрилиқ қила бошлайди. Уни милиция ходими ушлаб олади. Ўша воқеа устига келиб қолган Меҳри ая (Лутфихоним Саримсоқова) кечагина оқ ювиб, оқ тараб ўтирган боласининг бақувват йигитнинг қўлида типирчилаётгани:

– Қўйворинг, бошқа ўғрилиқ қилмайман, – дея зорланаётганига лабларини қаттиқ тишлаб, бардош билан чидаб туради. Бирпасдан сўнг она юраги дош бера олмай, милиционер йигитнинг қўлига ёпишади:

– Қўйиб юборинг, ўғлим, бошқа қилмайди, мен кафилман, – дея ёлворади.

Ички ишлар ходими:

– Сиз ким бўласиз? Нега аралашасиз? – деб сўраса:

– Онасиман, – дейди...

Меҳри ая қорамойга беланган оч-наҳор етим болани бағрига босиб йиғлар экан, беихтиёр биз ҳам унга қўшиламиз.

Ҳа, бу кино эмас, бу ҳақиқат эди. Уруш йиллари Украина, Белоруссия, Россия жанггоҳларидан турли миллатга мансуб 1 миллион на-

фардан ортиқ аҳоли, жумладан 200 минг нафар ёш болалар келтирилди. Фронтга қазноғидаги ёғидан тортиб, омборидаги дониғача юбориб ўтирган оналаримиз, бувиларимиз бўйни, қулоғидаги мерос зийнатларигача ечиб, аскарларимизга далда бўлсин, дея умумий ҳадялар тугунига қўшдилар. Шундай шароитда ҳам ўзбек оилалари ота-онасиз, бошпанасиз қолган, қоқсуяк, катта-катта кўзларида кўркув, ҳавотир суратлари қотган болакайларни ўз бағирларига олдилар. Ўз фарзандлари ризқидан қийиб уларни еб-ичирдилар, кийинтирдилар.

Яқинда Иккинчи жаҳон урушида фашизм устидан қозонилган буюк Ғалабанинг 73 йиллигини нишонлаш арафасида муҳтарам Президентимиз ана ўша бағрикенг, фидойи оилалар, ўша жоннисор инсонларнинг тимсоли бўлган ёдгорлик ансамблини ўз жойига – пойтахтимиз марказидаги муҳташам сарой олдиға қайтариш ҳақида топшириқ бердилар.

– Ер юзида жуда камдан-кам давлат ва миллат бундай юксак инсоний фазилатлар билан ғурурланиши мумкин. Вақт ўтгани сари Шомаҳмудовлар оиласи кўрсатган бу қаҳрамонликнинг аҳамияти ва қадри тобора ошиб бормоқда, – дедилар Юртбошимиз бу қилинган ишни “Тарихий ҳақиқатнинг қарор топиши”, дея баҳолар эканлар.

Дарҳақиқат, аҳолимиз, айниқса, ёш авлод гулдасталар билан ҳайкал пойига келиб, эхтиромини изҳор қилар экан, нечоғлик меҳри улкан, бағрикенг, олижаноб халққа фарзанд эканлигини яна бир қарра ҳис этадилар ва дилида шу халққа муносиб бўлишга интилиш ҳисси уйғонади.

Ташриф қоғозим — Фотима...

Саҳнада омадим кулган

Сўлим Наманганнинг Чортоқ туманида, шундоқ Чортоқ дам олиш ҳудудида туғилганман. Онам чиройли қўшиқлар, лапар, ёр-ёрлар айтардилар. Санъатга, қўшиқчиликка бўлган меҳр онамдан ўтганми, мен ҳам болалиқдан қўшиқлар хиргойи қилардим. Аммо санъат соҳасидан кетишимиз қийин бўлган. Чунки қишлоқчилик, ўзбекчилик... “Артист бўламан” деган қарорни ҳеч ким олқиш билан қабул қилмасди. Катта опам ҳам собиқ Тошкент давлат театр ва рассомлик санъати институтида ўқиганлар. Лекин санъат соҳасида ишламаганлар. Опамнинг орқаларидан мен келганман. Мен Тошкент педиатрия тиббиёт институтига ўқишга кирмоқчи эдим. Такдир тақозоси билан у ерга ҳужжатларимни қабул қилишмаган. Опам билан ётоқхонада яшаб юрганимда ашула хиргойи қилганимни эшитиб, ўртоқлари вокалдан дарс берадиган мутахассисга олиб тушишган. Қишлоғимиздаги кайфиятдан хабардор бўлгани учунми, опам ҳам санъат соҳасини танлашимга роса қаршилиқ қилганлар. Ҳужжатларимни собиқ Тошкент давлат театр ва рассомлик санъати институтига қабул қилишган. Имтиҳон жараёнларида ўқитувчилар мени хушовоз хонанда Ҳабиба Охуновага ўхшатишган. Ўқишга кирганимни эшитиб қишлоқда дадам, амакиларим роса тўполон қилишган. Кейин бир неча шартлар қўйиб, ўгиту насихатлар билан ўқишга жўнатишди. Ўқишни муваффақиятли тугатиб, устозларимиз Марям

“Меҳнат шухрати” ордени соҳибаси Маъсуда ОТАЖОНОВАни излаб Муқимий номидаги Ўзбекистон давлат мусиқали театрига борганимда, кўнглидаги чексиз меҳр-муҳаббат нури кўзида балқиб турган аёлни учратаман, деб ўйламагандим, тўғриси. Минг йиллик қадрдонлардек бағрига босиб кўришган актриса гримхонасига чорладилар. Ҳол-аҳвол сўрашиш асносида, Маъсуда опага зимдан термиларканман, хаёлларим олис қишлоқда қолган болалик хотираларим томон тортқилади. Қаршимдаги маъсума, чехраси чарақлаб турган аёл “Фотима ва Зухра” спектакли орқали менга таниш. Ўсмир ёшларда эдим, телевизорда севимли ёзувчимиз Ўлмас Умарбеков қаламига мансуб “Фотима ва Зухра” телеспектакли намойиш этилганди. Маъсуда Отажонова унда Фотима образини яратган ва шу роли билан томошабинлар қалбини забт этган эдилар.

— Мени ширин ўсмирлик хотираларимга қайтардингиз, опа, — дейман актрисага ҳаяжонларим боисини англатмоқ бўлиб. — Сизни “Фотима ва Зухра” телеспектакли орқали танийман.

— Ҳа, — дейдилар Маъсуда Отажонова. — “Фотима ва Зухра”гача кўп спектаклларда ўйнаган бўлсам-да, томошабинлар мени Фотима ролим орқали яхшироқ таниб олишган. Аксарият мухлислар ҳам учрашганида худди сиз каби “Фотима ва Зухра”ни эслайди. Ҳар бир актёрнинг ташриф қоғозига айланган роли бўлади. Демак, менинг ташриф қоғозим Фотима экан... (жилмайиб қўяди).

ва Бахтиёр Ихтиёровлар тавсияси билан Муқимий театрига ишга келганмиз. Саҳнада омадим кулган, ҳудого шукр. Саҳна мени севиб қабул қилган. Илк қадамимдан мени устозлар меҳр ва эътибор билан кутиб олган. Бу — менга жуда катта рағбат, далда, куч берган.

Образларим “ярқ” этиб туришини истайман

Актёрлик фаолиятимни бошлаганимдан бери фақат катта ролларни ўйнаб келяпман. Менда доим шундай аҳд бўлган: ролимни “ярқ” этиб чиқаришим керак. Гарчи иккинчи ё учинчи даражали образ бўлса ҳам, томошабинлар диққатини торттиши керак! Буни мақтанишга йўймаслигингизни сўрардим. Шу аҳд мени Маъсуда Отажонова қилган бўлса, не ажаб? Образим бошқа роллардан ажралиб туриши учун саҳнада курашаман. То-

мошабиннинг “Сиз ўйнаган ролларни жуда яхши кўраман!” деган эътирофи ва меҳр билан тақдим этилган гулдаста мен учун қадрли. Ҳозир “Дилдаги доғ” спектаклида она образини саҳнага олиб чиқяпман. Ҳамма ролимни меҳнат тарозимнинг бир палласига қўйсам, шу ролимни иккинчисига қўйган бўлардим. Назаримда, шу онанинг юки, ўттиз йилдан бери ўйнаётган барча ролимнинг юкидан оғир ва залворли...

Мукофот ва эътироф

Иш фаолиятим давомида бирор марта дам олмаганман. Касалман деб ишга чиқмай қолган куним бўлмаган экан. Театрни, саҳнани, касбимни севганимдан ҳар қандай ҳолатда ўзимнинг зиммамдаги вазифани бировга оғирлигимни туширмай адо этишга ҳаракат қилган эканман. Шу йили 8 март байрамида Муҳтарам Президентимизнинг қўлларида “Меҳнат шухрати” ордени олдим. Жуда мамнунман, бундай бахт ҳаммага ҳам насиб қилавермайди. Айниқса, Юртбошимиз мукофотни топшираётганларида “Шунча йилдан бери тинимсиз меҳнат қилаётган экансиз. Бундан кейин ҳам ана шундай меҳнат қилинг!” деганларида юрагим ҳаприқиб кетди. Ҳамкасбларим, режиссёрлар, партнёрларимга менинг заҳматларимни юзага чиқаришга ёрдам берганлари учун мингдан-минг раҳмат, дейман.

Оғир қисматларни ўйнаганимда

“Фотима ва Зухра”да ўйнаётганимда томошабинлар боши устида ҳавода муаллақ айланаётган оппоқ кийимли қизлар кўзимга кўринган. Қўшиқ айтаяпман, томошагоҳга қарайман: бир нечта қиз бир-бирига эргашиб, айланаётган бўлади. Орқамга қарасам, саҳнада раққоса қизлар айланиб, мен куйлаётган қўшиққа рақс тушаяпти. Томошагоҳда, томошабинларнинг боши устида ҳам оппоқ либосли қизлар юзини кўрсатмай айланишяпти. Қўрқувдан даҳшатга тушганман. Эртаси куни эрталаб лабларим, юзларимга яралар тошиб ишга келдим. Устозларим билган оятларимдан ўқиб, кейин саҳнага чиқишимни маслаҳат беришган. “Дилдаги доғ” спектаклида ҳам жуда қийналаман. Онаизорнинг ҳиссиётлари, изтироби, армонлари ҳар бир томиримга сингиб кетади, гўё. Томошадан кейин пардозхонага келиб ҳам бир соатлар давомида ўзимга келолмай ўтираман.

Аёллик ва оналик бахти ҳақида

Актёр ва режиссёр Маъруф Отажонов билан турмуш қурганимиз. Талабалиқдан бир-биримизни таниймиз. Қадрдон Муқимий театрига ишга келганимиз. Тақдир-насибамиз қўшилган экан, турмуш қурдик. Икки нафар фарзандимиз бор. Қизимиз Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтини тамомлаган, отасининг изидан бориб режиссёрлик соҳасини танлади. Турмушга узатганимиз, икки нафар набирамиз бор. Ўғлим йигирма бир ёшда. Компьютер дастурловчиси

соҳасини эгаллаган. Ўғлим болалигида киноларда ўйнаган. Тўғриси, санъаткор бўлишини унча истамагандим. Ўсмирлигида компьютер соҳасига қизиққанди, суюниб кетиб, уни шу соҳага йўналтирдим...

Йўқотишлар. Армонлар. Пушаймонлар

Ота-онадан тўққиз фарзанд эдик. Беш нафари ўтиб кетишди. Мен учун йўлчи юлдуз бўлган опам ўттиз бир ёшида вафот этди. Бир укам Россияга ишлагани кетгани, томдан йиқилган экан. Жасадини олиб келишди. Бир синглим шифокорларнинг эътиборсизлиги сабаб бўлиб, беш марта жарроҳлик амалиётини бошидан ўтказди. Аллоҳнинг иродаси экан, уни ҳам бериб қўйдик. Синглимнинг вафотига бир йил тўлиши арафасида акамдан ва кўп ўтмай навқирон укамдан ажраб қолдик. Ота-онам ҳаёт, Аллоҳга шукр. Қиблагоҳларимизнинг табарруқ ёшда эканидан мамнунмиз. Аммо шу ёшгача бир неча бор фарзанд доғини кўрганларидан ўксинамиз. Баъзан онам ўтиб қолган жигарларимнинг исмини тилга олиб “Опанг ҳам келмади-я”, “Синглингни кўрмаганимга ҳам кўп бўлди”, “Акангдан бир хабар олиб келай” деб қоладилар-у, бироздан кейин ўзларига келиб, болаларининг вафот этганини эслаб юракбағирлари ўртанади. Фарзанд доғи, жигар доғи ёмон бўлар экан. Аллоҳ ҳеч кимга кўрсатмасин бу азобларни.

Соддалигимиз, ҳақ-ҳуқуқимизни билмаслигимиз панд бериб фирибгарларга алданиб қолган пайтларимиз бўлди. Машаққатлар, йўқотишлар синов бўлсин, жазо бўлмасин дейман. Синовларнинг ажри бўлсин. Армонсиз, пушаймонсиз одам бўлмайди. Чунки ҳаёт, турмуш деб қўйибдилар бун.

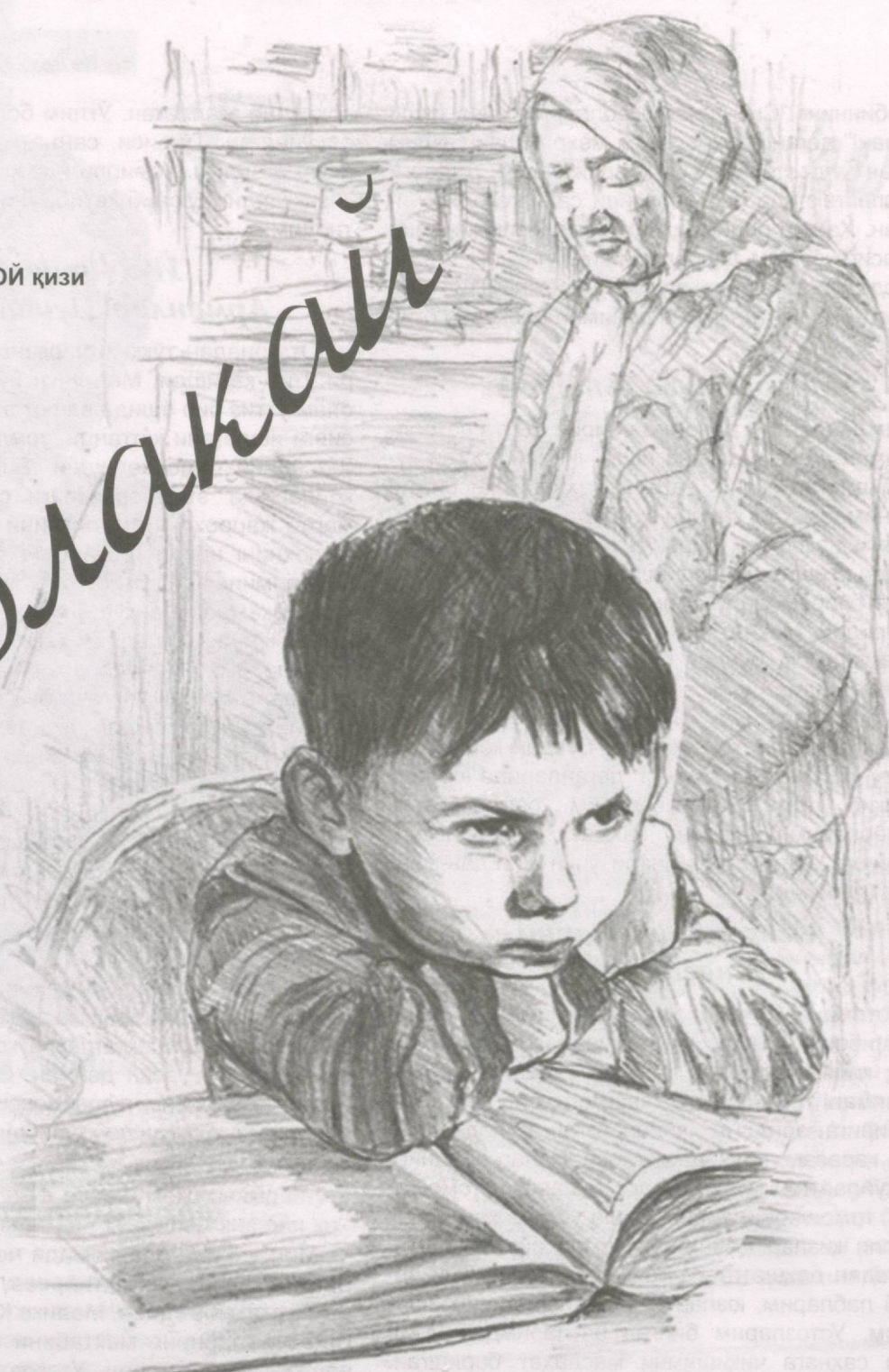
Устозлари ва шоғирдлари ҳақида

Мен устозлардан омади чопган актрисаман. Бахтиёр ва Марям Ихтиёрова, Фароғат Раҳматова, Рустам Маъдиев, Малика Қажумова, Дилором Сафоеваларнинг мактабини кўрганман. Партнёрларим Дилмурод Узоқов, Ҳамид Тўхтаев, Боир Холмирзаев, Мирза Азизовларнинг бугунгача эришган ютуқларимда хизмати беқиёс. Бугунги кунда она, қайнона ролини ўйнаяпман. “Устоз” деб бизга эргашаётган ёшларни кўриб юрагим энтиқиб кетади, улардаги ғайрат-шижоат, санъатдаги янгиланишларга ишонч-умидни кўриб кўнглим тоғдек кўтарилади. Маърифат Ортиқова, Оқила Ғуломова, Меҳри Имомбердиева, Наргиза Шаҳобова, Гулноз Саидова каби ёш актрисаларни яхши кўраман. Мен бу касбни танлаганимдан ҳеч қачон норози бўлмаганман. Аллоҳ шу касб ортидан халқнинг меҳр-муҳаббатига эришишни, аёллик, оналик бахтини топишни, ҳурмат ва эҳтиромга муносиб бўлишни тақдир қилган экан, ҳаммаси учун беҳисоб шукрлар бўлсин.

Зулфия ҚУРОЛБОЙ қизи

Болакай

ҲИКОЯ

Рассом М. АБДУЛЛАЕВ

Болакай хонтахта устига мук тушганча “Алифбе” китобини ўқирди.

Ташқаридан болаларнинг шовқин-сурони эшитилди.

“Мактабдан келишяпти...” – ўйлади болакай ҳижжалаб ўқишдан бирзум тўхтаб. Кейин яна китобга юзланди. Лекин энди хаёли бўлинган, саҳифаларга қанчалик тикилмасин, мияси ҳеч нарсани қабул қилмаётганди.

Болакай ўрнидан туриб, чироқни ўчирди, кейин бир-бир босиб дераза олдига келди. Дераза қалин дарпарда билан тўсилганди. Болакай иккиланиб турди-да, секин парданинг четини кўтарди.

Атрофи дарахтлар билан қуршалган майдонча эгниларига мактаб сумкасини осган болалар билан гавжум эди.

Болакай қизиқсиниб уларни кузата бошлади. Остонада етмиш бешларга борган, қадди дол кампир пайдо бўлди.

– Нега жим бўлиб қолди десам, яна кўчага мўралашни бошлабсан-да! Қани, жойингга ўтириб, китобингни ўқи!

– Китобимни ўқиб бўлдим.

– Ўйинчоқларингни ўйна.

– Ўйнаб бўлдим.

– Валасапидингни ҳайда.

– Э, қизиқмас.

– Унда яна китобингни ўқи.

Болакай истаб-истамай хонтахта ёнига келиб ўтирди.

Кампир изига қайтди. Унинг қўли хамир юқи эди.

– Буви, – деди болакай унинг ортидан.

Кампир эринмасдан, лекин бироз зарда билан изига қайтди.

– Мени эна дегин деб неччи марта айтганман сенга! – дакки берди кампир.

Унинг авзойи бузилган, кайфиятсиз юзи аввалдан болакайга ёқмасди, лекин бу ҳақда ҳеч кимга миқ этмаган.

– Ойим айтганлар, энди буви дегин деб, – жавоб берди болакай қизларникидай узун, лекин ўқдай тик киприкларини пирпиратганча кампирга юзланаркан.

– Онанг ҳар нарсани айтаверади, лекин сен мени айтганимни қил, бўптими? – бироз юмшади кампир.

– Майли, ҳозир соат неччи бўлди, буви...

– Вой, қулоқсиз, яна буви деяпсанми?! Ҳозиргина сенга нима дегандим! – росмана жаҳли чиқди кампирнинг.

Энаси аввал ўзининг тўрт ўғлини, кейинчалик уларнинг тўрт-бештадан фарзандларини катта қилган қаттиққўл тарбиячи бўлса-да, шу вақтгача уни уриш тугул, ҳатто чертмаган, аммо ҳозир бирданига жаҳл устида тарсаки тушириб қоладими, деб ўйлаган болакай қаттиқ қўрқиб кетди, лекин кампир жойидан қимир этмади.

Кампир:

– Ҳа, нима дейсан, гапир, соат неччи бўлгани нега керак бўп қолди? – дея изоҳ талаб қилганидан кейингина болакайнинг товонига тушиб кетган юраги ўз ўрнига қайтиб, яна бир маромда ура бошлагандек бўлди.

– Қачон кеч бўлади, був... эна?

Кампирнинг таранг асаблари янада таранглашди.

– Қачон кеч бўлади деб сўрайвериб, юрагимни хун қилиб юборяпсан, болам-ов. Ростини айтайми, ростини? Сен сўраганинг билан, кеч тушгани билан, барибир ота-энанг ишдан келгунича ҳеч қаяққа чиқмайсан! Отанг мен йўғимда ҳеч кимга эшик очманг, кераксиз қоғозларни сўраб, сизни ҳалак қилишади, деб тайинлаган. Энди билдингми?

Кампир шарт бурилиб ошхона томон кетди.

Болакайнинг йиғлагиси келди. Ҳамма болалар кўчада мазза қилиб ўйнаб юришса-ю...

Аммо йиғламади. Фақат:

– Кўчага чиқсам нима қипти? Нима қипти? – дея ғингший бошлади.

Остонада яна кампир пайдо бўлди. Ноилож қолган одамдек, бирзум букчайиб турди, сийрак киприкларини пирпиратди, сўнг болакайга раҳми келди шекилли, ёнига ўтириб бошини силай бошлади.

– Нима қилай, чироғим, билиб турибман, кўчага чиқиб, боллар билан қувлашиб юринг келяпти. Лекин иложи йўқ. Ҳозир сени кўчага қўйиб юборсам, ота-энангдан балога қоламан!

Болакай ялинчоқлик билан:

– Бирпасга... Узоққа кетмайман... – деди.

Кампир:

– Ке, яхшиси, сенга чўпчак айтиб бераман, – деди.

– Э, керакмас! Яна ўша “Муқбил тошотар”ни айтасиз. Керакмас!

Болакай жаҳл билан ўрнидан туриб, бошқа хонага ўтди.

Кампир болани чалғитишни ўйларди, бунақа сиқилаверса касал бўлиб қолади, деб чўчирди. Лекин аксига олиб, хаёлига тузукроқ бирор фикр кела қолмади. Охири ўзининг ҳам юраги сиқилиб, асабийлашди.

Ошхонага ўтиб, ҳозиргина кўрпача билан устини ўраган хамир тоғорани кўтариб, инқиллаганча балконга олиб чиқаркан, ўзича ғудранди:

– Отангдан қолган кўр-қутни майда чайнаб, еб ётсанг ҳам бўларди, нима қиласан иссиқ ўрнингни совутиб, деб айтдим-а, бу болага. Қулоғига олмади-да, нетайин. Куёв-куёв эканда минг қилсаям. Нима эмиш, ёлғиз ўғлининг келажагини ўйлаб, мусофирчиликни бўйнига олганмиш! Тўртта улим бўла туриб, қизникида сиғинди бўлиб ўтириш менгаям малол!

Кампир хамир тоғорани балкон бурчагида қийшайиб турган уч оёқли табуретка устига қўйиб, яна ошхонага ўтди. Эшик тепасидаги осма соатга қараб, вақтни чамалади. Қизи билан куёви келгунича хаамири ошиб, нонни ҳам газпечкага ёпишга улгураркан. “Ҳуринисо яна уришадиган бўлди, нега ўзингизни овора қилиб, нон ёпдингиз деб, – ўйлади кампир ичида. – Ҳа, нима, бўлка нон егандан кўра, газпечга бўлсаям, ўз қўлинг билан ёпган нон бошқача-да”.

Кампир меҳмонхонага кириб, диванда чўзилиб ётган боланинг олдига келди. Ухлаб қолдими, деган хаёлда юзига қаради. Кейин секин ёнига чўқди.

– Абдирашит...

Шифтга тикилиб ётган болакай миқ этмади.

– Мендан домангир бўлма, чироғим. Отанг хужжатларимизни тўғрилаб олгунимизча, бу уйда яшаётганимизни ҳеч ким билмагани маъкул, деган. Хафа бўлма, Худо хоҳласа, бу кунларинг ҳам ўтиб кетар. Энанг ёлғиз қизим. Не-варангизни боғчага жойлаштириб олгунимча, келиб, қараб тулинг деди, келдим. Агар билсанг, улар сени деб...

Болакай индамай ўрнидан туриб хонадан чиқди.

Кампирнинг боши қотди.

Болакай ўзининг, деразасига қалин дарпарда тutilган нимқоронғи хонасига ўтди, чироқни ёқиб, бояги хонтахта ёнига қайтадан чўқди. “Алифбе” саҳифалари очилганча унга мунтазир эди. Болакай ҳижжалаб ўқий бошлади: “Т-то-шш-ке-ент...”

ТОМОШАСИНИ кўрайлик, деб...

– Тавба, яхши гапга ҳам, ёмон гапга ҳам фаришталар “омин”, дейди, деб шуни айтсалар керак-да! Дугонамиз қизлар “олди-берди”сига қўшилиб қолибди, иши терговда эмиш...

Ўзи, феъл-атвори кўнглимга ўтиришмаса ҳам, қишлоғимдан бу шаҳарга келиб қолиб кетган таниш-билишларимдан бири, ота-онам, жигарларимни кўрган кўз бўлгани учун Гулшаннинг гапларига ҳамиша “ҳа” деб келганман. Бу гал ҳам бепарвогина:

– Қайси дугонамиз? Қанақа “олди-берди”? – деб сўрадим.

– Вой, эшитмадингми? Бутун жаҳон эшитибди-ю. Жирафа бўлмасанг ҳам янгиликлар сенга ҳаммадан кейин етади-а? Гулсара деган ҳамқишлоқ дугонамиз бўларди-ку... “Гулларнинг сарасига” деган хатлар оларди кимлардандир...

Юрагим “шув” этиб кетди. Ўзи қайбир даврада “Гулсара” деган исмни эшитсам, ўша ердан қочиб кетгим, ўзимнинг ичимга беркиниб олгим келарди.

– Йўғ-ей, палаги тоза қиз эди-ку... Шунчаки гапдир, – дедим аллақандай умид ипларига осилиб.

– Шунчаки эмас, бор гап! Авваллари тижорат билан шуғулланиб юрарди. Ўзинг ҳам биласан буни. Кейин тижоратига қизлар ҳам аралашибди. Нафси ҳакалак отиб кетгандир-да, – деди Гулшан. Мен унинг ҳеч нарса бўлмагандек, бепарвогина айтган гапларини шунчаки эшитиб тура олмадим. Ичимдан бир исён кўтарилиб келгандек бўлди.

– Агар шу айтганларинг рост бўлса, агар Гулсара айбдор деб топилса, сен билан мен ҳам ўша панжаранинг ичига кириб ўтиришимиз керак, – дедим.

Гулшан менга кўзларини олайтириб қаради:

– Нафасингни ел учирсин! Биз нима иш қилибмизки, унинг гуноҳига шерик бўламиз? Шу номаъқул ишни қилиб, савдолашаётганида пулини санашиб турибмизми? – Гулшаннинг пинагини бузмаётгани баттар жаҳлимни чиқарди.

– Энди бир камимиз пулини санашиб туришимиз қолганди. Ахир, ўша расм Қувондиқ билан ораларини бузган, шу туфайли...

Гулшан менинг оғзимни кафти билан бекитди:

– Бир гапирдинг, иккинчи бу мавзуда оғиз очма! Ҳар ким қилган иши учун ўзи жавоб беради...

... Гулшан билан орамызда шундай суҳбат бўлиб ўтганига ҳам уч ойча бўлиб қолди. Гулсаранинг тақдири нима бўлди экан? Бировдан у ҳақда суриштиргани кўрқаман... Ўйлайвериби, қийналиб кетганимда: “Чиндан ҳам, ҳар ким қилмишига ўзи жавоб беради, уни биров мажбурлагани йўқ-ку”, дея ўзимга тасалли бераман. Лекин одамнинг ичидаги нимадир (балки, у юрак, балки, виждон, балки, иймон) уни

ўз ҳолига қўймас экан, қалбини тирнайверар экан, тирнайверар экан...

Биз – Гулсара, мен, Гулшан қишлоқдан шаҳарга ўқишга кириш ниятида келиб, имтиҳонлардан ўтолмай қолиб кетганларданмиз. Учаламиз ҳам тўқимачилик фабрикасига ишга кириб, шу фабриканинг ётоқхонасида яшаганмиз. Гулсара орамыздаги энг чиройли қиз бўлганиданми, ё ўзи хуштабиат, хушхулқими, уни институтнинг кечки бўлимида ўқиб, кундузи шу фабрикада ишлайдиган Қувондиқ исмли бир йигит ёқтириб қолди. Ота-онасига ҳам маъқул келди, чоғи, тез орада унаштирув маросими бўлиб ўтди. Ҳар гал Гулсара Қувондиқ билан учрашувга чиқиб кетди, дегунча Гулшан:

– Тавба, шундай зўр йигитни илинтирди-я, бало экан бу ўртоғимиз. Лекин бу йигит унинг чиройига учди-да, мана кўрасан, ҳадемай Гулсарадан кўнгли қолади. Чунки Қувондиқ ҳозирча бир ишчи-да, институтни битириб ишлай бошласа, атрофида зўр-зўр қизлар бўлади, Гулсара уларнинг олдида бир тийин бўлиб қолади, – дер эди. Аслида менда ҳам ғалати туйғулар бор эди-ю, бу туйғуларни енгишга ҳаракат қилардим. Ичимда шундай бўлишини истагандек, кутгандек ҳиссиётлар ғимирласа-да, лекин Гулшанга сир бой бермасдим.

– Қўйсанг-чи, бахтини тила! – дердим. Тўйлари яқинлашгач, Гулсара бир-иккита тижоратчи аёллар билан хорижга қатнади.

– Ота-онамнинг қўли қисқароқ. Қувондиқ акамнинг оиласига яраша дурустроқ сеп қилишим керак, – деб ишхонасидан бир ҳафтага рухсат олиб, икки-уч марта йўлга бориб келди. Охири сафаридан қайтгач, Гулшан:

– Саида, шу ошиқ-маъшуқларнинг бир томошасини кўрмаймизми? – деб қолди.

– Қанақа томоша?

– Ўртоғимиз Гулсара Қора денгизда чўмилибди... Расмгайа тушибди. Расмнинг ярмини қирқиб Қувондиққа кўрсатамиз...

Мен унинг мақсадини тушунолмай анграйиб ўтиргандим:

– Ярмида эркакларнинг башараси борлиги учун қирқиб ташлаган, деймиз. Ана ўшанда кўрамиз Қувондиқнинг муҳаббатинию садоқатини... Оёғи қуйган товукдек типирчилатади келинпошшани...

– Ишониб бўпти. Шунақа аҳмоқ деб ўйлайсанми Қувондиқни? Далиллаш, исботлаш керак-ку, бу ёлғонни...

– Муҳими, уларнинг кўнглига ғулғула солиш... Уларнинг муносабатидаги ўта силлиқлик ёқмаяпти-да менга! Бир кўзгатиб қўйсак... У ёғини тақдирнинг ҳукмига топширсак...

Аслида, ўшанда Гулшанга, нима қиласан, пишиб турган ишга аралашиб, десам бўларди. Ким билади, менинг ҳам ичимда ғайирлигим бўлса керакки:

– Барибир қўлингдан ҳеч иш келмайди, икки орада ўзингни беобрў қилганинг қолади, – дедим.

... Орадан кўп ўтмай, Гулшан ниятига етди. Расмни Қувондиқнинг ўртоқлари орқали бериб юбориб тўйни тўхтатди.

– Қарагин-а, Гулсарани, у ҳатто, ўзини оқлашга ҳам уринмабди. Қувондиққа: “Сиз кимнингдир ичи қоралик билан қилган ишига ишониб, мендан шубҳаланаётган бўлсангиз, менинг сизга айтар гапим йўқ” деганмиш. Демак, ўртоғимизнинг ўзиям моҳпора эмас экан-да... Гулшандан бу гапни эшитиб, анча виждоним қийналган. Қувондиққа бор гапни айтиб бермоқчи бўлиб юрганимда, унинг:

“Бу гаплар ёлғон бўлиб чиқса-да, энди Гулсарага уйлана олмайман. Чунки жуда гап-сўз бўлиб кетдик. Кимга бориб: “Ундай эмас, бундай экан”, деб тушунтириб, ишонтираман? Яхшиси, орани очиқ қилганимиз

маъқул”, деганини эшитиб, яна бир тарафи – журъатим етмаганидан, унинг ёнига бормаганман... Кейин... биз оилали бўлиб кетдик. Гулсара ўзини тижоратга урди. У Гулшан билан бир қўришиб қолишганида:

– Ёмон бўлсам, бир йўла ёмон бўла қолай, – деган экан. Мен ўшанда Гулшанга:

– Гулсаранинг исмини менинг олдимда тилга олма, виждоним азобланади, – деган эдим, у:

– Ўзи аслида қонида бузуқлик бор экан-да, бўлмаса, нима бўлганда ҳам йўлдан тоймасди. Қайтага, яхши оила қуриб, Қувондиққа покиза эканлигини исботларди, – деди. Бу гапдан бироз тасалли топгандек бўлиб юардим. Мана оқибати Гулсаранинг ҳаёти бутунлай издан чиқибди. Ахир, у туппа-тузук қиз эди. Яхши бир йигит билан оила қурмоқчи эди. Гулшаннинг (балки, менинг ҳам) ҳасадими ё шунчаки қитмирилигимиз сабаб бўлиб тақдир йўллари чалкашиб кетди.

... Тўғриси, шу ҳақда ўйлавериб, ҳаловатим йўқолди. Худди биров менга: “Бугун қилаётган барча заҳматингу ибодатинг бир пул. Дугонанга қилган ёмонликларинг бир куни ўзинга қайтади”, деяётгандек... Нима қилсам экан?

САИДА, Косон.

ТАҲРИРИЯТДАН: Баҳсларга сабаб бўлиши мумкин бўлган бу воқеа ёритилган материални интернет орқали доимий фикр билдирувчи ҳозиржавоб мухлисларимизга юбордик. Уларнинг илк муносабатларини эълон қилар эканмиз, одатдагидек, таҳлилга нуқта қўймаймиз. Уни давом эттиришингиз мумкин. Зеро, янги-янги фикрлар одамларнинг тафаккури кўзини очади.

Айб фақат Гулшанда эмас

Ҳадича ҳожи она КАМОЛОВА, Фарғона:

– Саидахон, бировнинг тақдирига аралашиб, бўлай деб турган тўғри ишни эгри йўлга буриб юбориш чиндан ҳам гуноҳи азим. Мен Гулшаннинг ҳам, сизнинг ҳам тутган йўлингизни мутлақо оқламайман. Бир ариқдан сув ичиб, бир дала буғдойининг нонини еб катта бўлган ҳамқишлоқ дугонангизга ҳасад (бу туйғуни бошқача атаб бўлмайди) қилганингизнинг, албатта, икки дунёда ҳам жазоси бўлади. Ишқилиб, касри фарзандларингизга урмасин, зурриётларингизни биров шундай чирқиратмасин. Лекин менинг кўпроқ эътирозим Гулсаранинг ўзига, қолаверса, Қувондиққа. Яратган Эгам эркакни аёлга паноҳ бўлиши учун, қийин вазиятларда уни ҳимоя қилиши учун яратган эмасми?! Бўлмағур ғийбатларга ишониб, унашилган қизини чақмоқ урган дарахтдай ташлаб кетиши номарднинг иши-ку?! Нега Қувондиқ ўша расмни келтирган ўртоғининг ёқасидан тутмади? Хўш, Гулсаранинг ўзи-чи? Нега, бургага аччиқ қилиб кўрпага ўт қўяди? Ўзининг орномуси ўзи учун қадрли эмасми? Нега бу ёлғонни (агар ёлғон бўлса!) фош қилмади?

– Қани, сенга бу суратни берган одамни ёнимга олиб кел, – демади. Қолаверса, тижоратга бирга борган аёллариям тушгандир у суратга? Нега уларни гувоҳликка олиб келмади? Булар имконсиз даражадаги қийин ишлар эмас-ку. Бунинг ўрнига “Ёмон бўлсам, бир йўла ёмон бўлай”, дебди... Охир-оқибат денгизда номахрамлар билан бирга чўмилишдан ҳам уятлироқ ишларга қўл урибди. Инсон ўз бошига келган ёмонлик учун зинҳор бировни айбдор қилиши керак эмас. Айбни ўзидан қидириши, тавба-тазарру қилиши лозим. Яратганининг марҳамати кенг. Агар гуноҳкор банда чин дилдан тавба қилиб, тўғри йўлга қайтса, у кечирилади. Бу гап сизга – ҳаловатсиз яшаётган аёлга ҳам тегишли, албатта...

Шунча гуноҳ билан қандай яшаяпсан, Гулшан?

Ўлмас АБДУРАҲМОНОВА, нафақадаги муаллима, Фарғона:

– Саида, дугоналарингиз билан бир пайтлар ўқишни орзулаган экансизлар. Орзу қила олган инсоннинг кўнглида яхшиликлар бўлади. Кейин меҳнатининг ўзига яраша оғирлиги бўлган тўқимачилик корхонасида ишлабсизлар. Демак, заҳмат элидансизлар. Орзу қилишни билган, меҳнат юкини кўтарган сиздек қизлар ўз ўртоғингизга ёмонликни қандай раво кўрдигиз? Гулсаранинг тақдирини бундай тарзда ҳал қилишга сизларга ким ҳақ, ҳуқуқ берди? “Қизигини, томошасини кўрамин”, деб шу қадар тубанликка бориб ҳам ёруғ дунёда бемалол яшайвериш мумкин эканда-а? Эзгулик фаришталари сизларга то қиёматга қадар лаънат ўқиса керак ўзиям. Ўрнингизда бошқа одам бўлганида икки қўлини осмонга кўтариб, қилган нобакорлигидан “дод”, дерди...

Дўстлар қаерга?

“Дўст” деган кўп замонлик, қадрдон сўз бор. Шу сўз билан боғлиқ ҳар бир воқеа “дўст” сўзининг қадрини кўтаради ё туширади. Гулшан нега Гулсарага дўст бўла олмади? Қувондиқ-чи, у Гулсаранинг дўстлигини қадрладими? Уларнинг муносабатидан бу сўзга қимматбаҳо мўйнага тушгандек куя тушди. Энди улар “дўст” сўзидан ҳам кўрқувга тушадилар. Гулшан, сен нақадар оғир гуноҳ қилганингни англаяпсанми? Англамаётган бўлсанг, ўйла! Юрак деворларингни муштраб, силкитиб ўйла. Мен учун, биз учун сенинг шунча ишни қилиб қўйиб:

– Ўзи қони бузуқ экан, – деб сувдан қуруқ чиқишга уринишинг кўрқинчлидир. Мен ҳануз сени Гулсаралар учун кўрқинчли ёв деб биламан...

Ёшлик ўти сўнмас ҳеч қачон

Гулчеҳра ЖўРАЕВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

Аёلسиз уй

Дераза пардалар тортилган таранг,
Кирарга шуъла ҳам тортар хижолат.
Барқ уриб яшнаган чечаклар беранг,
Юзида шабнаммас, қалтирар жола.

Олмосдек нур сочган биллурлар хира,
Бежило, беқадр гулшиша мисол.
Шифтўпар тахмондан қолган хотира,
Беқасам устида ўлтирар хаёл.

Жаранг чанг сингари хушхон пиёла,
Қозону товоқлар мум тўлгандек жим.
Энди ким эшикни очар уёла,
Бемехр бу уйга энди келар ким.

Чўғ гилам устида оёқ излари,
Сигарет тутунин ютади ўкинч.
Изтироб шодликни беун излайди,
Тўрт девор ичида йиғлайди соғинч.

Тандир ёқар тишда авжи саратон,
Бунда эса эсар совуқ нафас муз.
Теграда тўй қилар булбуллар бўстон,
Бунда эса кезар шарпа каби куз.

Андухни кесади гоҳида наво,
Бир куйки – куйдирар, дардга сепар туз.
Қилган қилмишига Бек ўйлар даво,
Ёлғизлик бодасин симириб ёлғиз.

Ситамкор кечанинг эшигин ёпиб
Ойдин кунларини қучиб ўпади.
Гўё йўқотганин қайтадан топиб,
Энг ширин лаҳзалар кўздан ўтади...

Кўнгилга сиғмади, бўлмади малҳам,
Бу давлат, бу савлат – этгувчи сармаст.
Оқибат тушундинг, укажон, сен ҳам.
Гулзорсиз ҳовлидек, офтобсиз уйдек,
Аёلسиз хонадон – хонадон эмас!

Она кўли

Она кўли юлдузга ўхшар,
Беш бармоғи – бешта қирраси...
Ҳар бирида ҳаёти яшар,
Кечмишининг оқу қораси.

Ой ҳам қуёш чиқар шу кўлдан
Тун ҳам кунни қилиб мунаввар,
Мушкул келса қайтади йўлдан,
Шодлигу дард бирлашса агар.

Она кўли – меҳрдай юмшоқ,
Ҳумо қушининг парига ўхшар.
Матонати кўзғолса, бироқ
Музлаб ётган тоғни ҳам тешар.

Меҳнат ўсган бармоқларидан
Гўзал бўлиб яшнар истеъдод.
Кафти чизган ирмоқларидан
Бой-бадавлат хонадон обод.

Оналарнинг боши осмонда,
Фарзандлари деса “Онажон”,
Оталари эсон-омонда
Бошларида турса соябон.

Қиз туғилди.
Туғилди, она,
Чақнаб келди бир юлдуз яна.

Юртим овози

Карнай-сурнай созлар ичра шоҳ,
Оҳангидан титрар ер, осмон.
Баланд кўтар созингни, машшоқ,
Рақсга тушсин юрак, ҳаяжон.

Карнай-сурнай кўймайди бефарқ,
Садосидан кўнглим тортар ёш.
Томирларим ўйнатади завқ,
Кўзларимга қалқир ширин ёш.

Ёшлигимни эслатар гўё,
Ёр-ёрларим қолди узоқда,
Оқ ҳарирга ўранган ҳаё
Жилваланди никоҳ узукда.

Карнай-сурнай дилрабо бу куй-
Ғалабалар, ғолиблар мадҳи.
Элим ҳурлик бағрида бу кун,
Қувнаб кулсин диёрим аҳли!

Кунлар ўтмас бекарнай-сурнай,
Тўйбошидир ўзбек қиш-ёзин.
Янграйберсин бир он тўхтамай
Ўзбекистон – юртим овози!

Кексалик гашти

Сочимизда қишларнинг гарди,
Дайди йиллар гул чизган юзга.
Қоматлар ҳам андак ўзгарди,
Йиллар чархи айланар тезда.

Аммо юрак қаримас экан,
Орзулардан эмасдир холи.
Қошдан ўсма аримас экан,
Гўзаликка шайдомиз ҳали.

Атрофингда барча парвона,
Ўғил-қизлар ғамхўр, меҳрибон.
Зерикишлар бизга бегона,
Ишларимиз тугамас ҳамон...

Болалик уй – бозор дейдилар,
Невараю чеварага бой.
Буважону бувижон тилар
Дуосида бахтни ҳойнаҳой.

Кексаликнинг гаштини суриб,
Дориламон кунларни кўриб,
Яратганга айтасан шукур,
Эъзоз учун юртга ташаккур.

Меҳнат қилган фахрий ўринда,
Ҳурматларнинг юксак тўринда,
Ёшлик ўти сўнмас ҳеч қачон,
Юзни кўзлаб яшаймиз омон!..

Сен мен учун эрмакмас, жонсан!

“Нашида”, “Бармоқлар сеҳри”, “Замин дарғаси” каби китоб-
лари билан ўқувчилар меҳрини қозонган хоразмлик шоира
Уллибиби ОТАЕВА бугун орамизда йўқ. Лекин унинг ўйчан,
бадий бўёқларга бой шеърлари доимо севиб ўқилади.

Кўклам

Кўклам сирли нафасли, кўклам сеҳрли сасли,
Бир бор нигоҳ ташласа, тош чечакка айланар.
Кетиб муз-қаҳр фасли, етиб гул-гиёҳ васли,
Афсона чинга дўниб чин эртакка айланар.
Опислаб кетган офтоб яқинроқ келган сайин,
Кўнгил ўсар кун-бакун майсадай, кўкатдайин,
Энг хира дил ҳам энди шуъла, нурдай ёришар,
Кўклам шарофати бу – вужуд қушга айланар.
Чавандоз от безатар, пойғаларда сурмоққа,
Майдонларда чопибмас, ўқдай учиб елмоққа,
Сокин давраларга ўт, чақин бўлиб кирмоққа,
Ўжар, ғўч йигит энди паҳлавонга айланар.
Кенгликларга эркини берар бугун ёш-яланг,
Ҳатто, қайноналар дер, келинларга, бир яйранг,
Ич-ичдан тошиб келган кўшиқларни кўйиб ванг
Ҳар ким бугун хонанда, раққосага айланар.
Лола излаб лоладай ёниб-кулиб гул юзлар,
Байрам баҳона ҳар қиз дугонага айланар.
Шоирнинг хит қалами бугун илдам-югурик,
Сўз тизилиб садафдай дурдонага айланар.

Қалби гўзал бўлса кимнингки агар,
Гўзал бўлар унинг фарзандлари ҳам.
Авлодларга руҳнинг нуқси кўп урар,
Нечоғлик ҳақ гап бу ё чўпчак, билмам.
Лекин хушрўй, адл қизлар қаддида
Пок бир қалб хотири борлиги аниқ.
Ҳимматли сўзлардай кўзлар қаърида,
Аждодлар қалбининг чироғи ёниқ.
Ёинки кўримсиз тупроқ бағрида
Олтин ранг бошоқлар тўпланар экан,
Қуёшдай чарақлар экан чаноқлар,
Қулф уриб ётаркан майсалар кўркам,
Тан олғум ер қалбин гўзаллигини.
Тоғларнинг бадбуруш кўксига
Бир нафис полалар ўсаркан,
Ҳайбатли бағрида бир майин
Саболар эсаркан.
Ишонғум, тоғ қалбин гўзаллигига.
Халқнинг ҳар сўзида рамз, ишора.
Фарзандлар, эҳтимол, шеърлар демакдир.
Шеър кимга танидан ажралган жону,
Ким учун шунчаки эрмакдир.
Шеъргинам, қани, бир кўтар-чи қаддинг,
Юзинг оч, сўникми ё ширмой нонсан –
Кимлардир кўролса сенда ўз қалбин,
Демак, сен мен учун эрмакмас, жонсан!

Кийик

Кўзида тоғларнинг суврати,
Бир кийик юрибди ўйноқлаб.
Лабида булоқлар, майсалар тотти,
Қалбида бир ҳадик, сир сақлаб,
Шу сирга лойиқ дўст топсайди,
Айтарди бахтиёр эканин.
Сўзларди яқиндан-узоқдан,
Тузоққа чап бериб юрганин.
Оҳ, кийик билмайди бу тузоқ
Ўзида – ўз ҳусни эканин.

Этюд

Аста улоқтириб муз кўрпаларин,
Сувлар шилдир-шилдир кўшиқ айтади.
Уч ойлик ғамлари эрийди ернинг –
Бағрига илиқлик қайтади.
Қарахтман илоҳий бир мўъжизадан,
Кимки омон бўлса, бугун бахт насиб.
Дарахтлар уйғона бошлар дафъатан
Яшил куртакларин бағрига босиб.

Осмоннинг кўз ёшлари

Осмон йиғлаяпти севинчдан чоғи,
Йўқса бунча биллур бўлурми кўз ёш?
Бунча очиларми гуллар чиройи,
Ёнарми ҳар битта баргда минг қуёш?!

Осмон йиғлаяпти, йиғлаган сари,
Кўнгли, юзи бирдай борар очилиб.
Менинг ҳам юрагим бирдан ёришиб,
Борлиқнинг ҳуснига борар ярашиб.

Осмон йиғлаяпти ёйилиб, тўлиб,
Аямай савалаб майса, гулларни.
Лойқага ботириб гулдай ўўлларни,
Аламин улардан олмоқчи бўлиб.

Осмон йиғлаяпти аламдан тўлиб,
Не бўлди, осмоним, не ғам, не дард у?
Шунча кенг бағрингга сиғмаган сенинг,
Балки, сир сақламай айтсанг ҳасратинг.

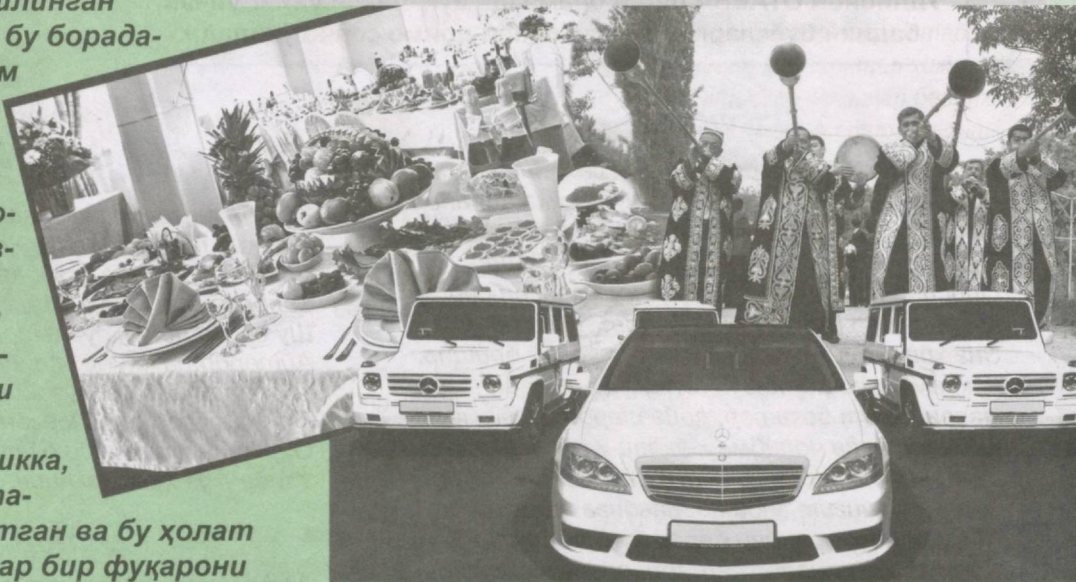
Муштдай юрагимга сиғарди менинг.
Мен сезар эканман осмон аламин,
Юз-кўзлар, елкам ва билакларимда,
Яқинлик уйғониб юракларимда
Осмоннинг бошини силагим келар,
Фақат қувончлардан, ҳайратдан тўлиб-
Тўлиб йиғлашини тилагим келар.

ИСРОФДА хайр йўқдир

Жорий йил февраль ойида Республика маҳаллалар кенгаши бошқаруви ва “Нуроний” жамғармаси фаолларининг тўйлар, тантаналар ва бошқа маросимларни ортиқча сарф-харажатларсиз, дабдабасиз ўтказиш бўйича матбуотда эълон қилинган мурожаати барчани бу борадаги муаммоларга ечим топишга ундади.

Чунки эзгу қадриятларимиз – тўйлар, турли оилавий маросимлар миллатимизга хос бўлган удумлар, урф-одатларни тарғиб қилиш, меҳроқибат, тотувликни ўзида ифода этиш ўрнига дабдабозликка, кўз-кўз қилиш воситасига айланиб кетаётган ва бу ҳолат соғлом фикрловчи ҳар бир фуқарони ташвишга солаётган эди. Шунинг учун

ҳам Ўзбекистон Олий Мажлиси Сенати томонидан ишлаб чиқилган “Тўй-ҳашамлар, оилавий тантаналар, маърака ва маросимлар, марҳумларнинг хотирасига бағишланган тадбирлар ўтказилишини тартибга солиш тўғрисида”ги Қарори лойиҳаси ҳамюртларимизнинг қизғин муҳокамалари, баҳс ва мунозараларига сабаб бўлаяпти. Президентимизнинг тўй-ҳашамлардаги исрофгарчиликларга оид танқидий фикрлари ва талабларидан келиб чиққан ҳолда бугун бу борада қандай ибратли ишлар амалга оширилмоқда? Ушбу савол атрофида билдирилган фикрлар тўғри, ўринли, узоқни кўзлаб қарор чиқарилишига ҳисса қўшса, ажабмас.

Лазиз РАҲМАТОВ,

Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика Кенгаши ахборот хизмати раҳбари:

– Ушбу муаммога адолатли ечим топиш мақсадида республикаимизнинг барча вилоятларига сафарларга чиқаямиз. Яқинда Қўқон шаҳрининг “Темирийўлчи” маҳалласида намунали тўй ўтказилди. Ишонасизми, бу маросимга сарфланган харажат 5 миллион сўмдан ошмади. Шу пайтгача Қўқон шаҳрида битта тўйни ўтказиш учун 20 миллиондан 200 миллион сўмгача маблағ сарфланаётган эди. Маҳалла фаоллари, тўй эгалари билан юзма-юз ўтириб қилинган маслаҳатлардан сўнг тўйдан аввал қизнинг уйида бўладиган “куёв зиёфати”га чек қўйилди. 40-50 чоғли аёллар йиғиладиган, дастурхонга ўн хилдан зиёд таомлар тортиладиган бу тадбирнинг ўзи кичик бир тўйдайд ўтар эди. Шунингдек, куёвнинг уйида тўйдан аввал бўладиган “сабзи арчар”, тўйдан кейин ўтказиладиган “қизнинг отасини кўриш”, яъни “ота чақирди”, тўйдан уч кун

ўтгач, яна кўпчилик иштирокида бўлиб ўтадиган “куёв чиқди” маросимларига ҳам барҳам берилди. Айниқса “куёв чақирди” маросими қиз томонни анчагина сарф-харажатга кўяр экан. Тўй-ҳашамлар тўғрисидаги қарор лойиҳасининг низомидаги “сеп ёйди”, “куда таниш”, “ота кўрди”, “ота келди”, “чарлари”, “тоғора юбориш”, “куда чақирди”, “куёв навкар” каби ўйлаб топилган урф-одатлардан воз кечиш ҳақидаги фикрлар аҳолимизга ҳам маъқул келмоқда. Бундай маросимларга чек қўйиш ҳақидаги тўхтамга келишда кўпчиликнинг фикрига таяниляпти. Ёшлар иттифоқининг шаҳар бўлими ҳамда ФХДЁ бўлими ходимлари икки ёш оила куриш учун ариза берган кунданоқ улар билан бафуржа суҳбатлашишмоқда, камхарж, ихчам, чиройли тўй ўтказишлари учун кредит олиш борасида кўмаклашилмоқда.

**Одилхон қори ЮНУСХОН ўғли,
Шайхонтохур тумани бош имом-хатиби:**

– Дин ишлари бўйича қўмита Мусулмонлар идораси билан биргаликда маросимлардаги дабдабалар олдини олишнинггина эмас, балки дафн этиш, мотам ва бошқа диний маърака ва маросимларнинг турларини ҳам белгилаб, ягона тартибини ишлаб чиқдик.

Авваллари тавсияларимиз фақат жума намозларидаги ваъзлардан иборат бўлиб қолаётган эди. Энди эса жамоатчилик назорати асосида тўйлар ва бошқа маъракаларда бевосита иштирок этиб, исрофгарчиликка йўл қўяётганларни тартибга чақираяпмиз. Исроф ҳаддан ошиш демакдир. Баъзилар исроф деганда ейилмай, ичилмай қолиб кетган ёғуликларни, фойдаланилмаган нарсаларнигина тушунишади. Аслида эса зиёфатда дастурхонга меъёридан зиёд ёғуликлар қўйилсаю, неъматлар еб тугатилса-да, бу ҳам исроф саналади. Чунки бу ҳолатда ҳаддан ошиш бор. Жуда қимматбаҳо кийимлар кийиш ҳам исрофгарчиликнинг бир кўринишидир. Мусулмон киши либосига, ташқи кўринишига эътибор қаратиши лозим. Лекин орасталик билан кибри чалкаштириб юбормаслик керак. Баъзилар: “Тўй бериш ҳам хайр-эхсон қилишдир”, дея қилаётган исрофгарчиликларини оқламоқчи бўлишади. Бироқ бундай маросимлар асло хайрли эмас, аксинча, ўзини кўз-кўзлаш, мақтаниш, кибрланиш учун бир баҳонадир.

Исрофнинг катта-кичиги йўқ. Ҳамма ишда меъёр яхши, мўътадиллик яхши. Бир кунлик маросим учун ортиқча сарф-харажатлар қилиш ўрнига маҳалладаги ночор яшаётган бир эҳтиёжманд оиланинг кам-кўстини тўлдириш, кам таъминланган оила фарзандининг ўқиши учун тўлов-шартномасига кўмаклашиш, ёш оиланинг мушкулени осон қилиш, қарзини тўлай олмаётган муҳтожни қўллаб юбориш мумкин-ку! Зеро, Имоми Аъзам раҳматуллоҳи алайҳнинг ғоят ибратли бир гаплари бор: **“Хайр (яхшилиқ) ва эҳсонда исроф бўлмаганидек, исрофда ҳам ҳеч қандай хайр йўқдир”**.

Битта наҳорга ош бериш учун баъзилар минг-минг пул сарфлайди. Ундан кейин ёки ундан олдин яна бир талай маросимлар ҳам бор. Чарлар, чақирик, ҳайит, қовурдоқ, бешиктўй... Мебеллар, ҳашаматли пардалар, турли-туман қимматбаҳо сарполар... Хуллас, ақл бовар қилмас даражада катта маблағлар талаб қиладиган ана шундай ўткинчи маросимларни ўтказиш, буюмлар сотиб олиш учунгина яшаётган, меҳнат қилаётгандекмиз. Умр бўйи топган-тутганимизни соғлигимизни мустаҳкамлаш, фарзандларимизнинг таълим-тарбияси учун сарфлаш ўрнига юқоридаги дабдабали маросимларни ўтказиш учун йиғадиган бўлиб қоляпмиз.

Халқимизнинг онги, шуурини бундай нотўғри қарашлардан, янглиш фикрлардан тозалаш мақсадида муқаддас ислом дини арконларига амал қилган ҳолда оилавий тадбирларни ўтказишнинг иқтисодий-ижтимоий, маданий аҳамияти тўғрисида аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб бораёпмиз.

**Дилфуза ЎРОЛОВА,
Сирдарё вилояти ҳокими ўринбосари,
хотин-қизлар қўмитаси раиси:**

– Бугун тўй-ҳашамларни ихчамлаштириш борасида зиммамизга юклатилган вазифалар барчамиздан бу масалага жиддий ёндашишни талаб қилади.

Вилоятимизда ўтказилаётган намунали тўйларда келин-куёвга оила психологияси, эр-хотинлик вазифаси ва бурчлари ҳақидаги китоблар тақдим этилмоқда. Исрофгарчиликнинг зиёни, тежамкорликнинг фойдаси ҳақида тушунтириш ишлари олиб бормоқдамиз. Маҳаллий давлат ҳокимияти ва бошқа ташкилотлар билан дин уламолари, тиббиёт ходимлари, психологлар иштирокида “Ёш келин-куёвлар клуби”, “Оила” мактаби, “Қудалар суҳбати” каби курслар ташкил қилаёпмиз.

**Дилором ТОШМУҲАМЕДОВА,
Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
“Оила” илмий-амалий тадқиқот
маркази директори:**

– Ҳозир мамлакатимизда 7 миллиондан ортиқ оила мавжуд. Бу оилаларда камолга етаётган фарзандлар эса эртаимиз, келажагимиз эгалари. Мана шундай оилавий тадбирлар билан боғлиқ ортиқча сарф-харажатлар оилаларнинг нафақат молиявий аҳволига, балки маънавий муҳитига ҳам салбий таъсир ўтказмоқда. Тажрибаларимиздан маълумки, ёш оилалар ўртасидаги ажралишлар аксарият ҳолларда тўй-ҳашамлардаги катта сарф-харажатлар билан боғлиқ. Яъни қудалар ўртасидаги арзимаган “олди-берди”лар, тўйдан кейинги моддий танглик – бу каби нохуш ҳолатлар ёшларнинг ажрашиб кетишига бош сабабчи бўлмоқда. Жойларда “Мустаҳкам оила” ҳафталиклари, юзма-юз мулоқотлар, илмий-амалий конференциялар, савол-жавоблар ўтказаяпмиз. Оиладаги маънавий-ахлоқий қадриятларни мустаҳкамлаш, ихчам тўйлар ўтказишга масъул кадрлар малакасини ошириш, уларни қайта тайёрлаш бўйича махсус ўқув курслари фаолиятини йўлга қўйиш кўзда тутилмоқда. Яъни “Оила” илмий-амалий тадқиқот маркази зиммасига илк бор махсус ўқув курсларини ташкил этиш вазифаси юклатилди. “Ота-оналар университети” машғулотида аёлларимизга сарпо-буюм йиғишга ружу қўйиш, оила бюджетини нотўғри режалаштириш, ортиқча орзу-ҳавасларга берилишнинг салбий оқибатларини тушунтиришга, “Қайноналар кенгаши” жамоатчилиги тузилмаси томонидан оилавий тадбирларни ихчам ва намунали ўтказишни тарғиб қилишга оид суҳбатларни бошлаб юбордик.

Тўлқин ЭШБЕК,

Ўзбекистон Миллий университети доценти:

– Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг “Тўй-ҳашамлар, оилавий тантаналар, маърака ва маросимлар, марҳумларнинг хотирасига бағишланган тадбирлар ўтказилишини тартибга солиш масалалари ҳақида”ги Қарори лойиҳасини аҳолимиз қўлаб-қувватламоқда.

Лекин бу қарор лойиҳасининг мазмун-моҳиятини, белгиланган вазифаларни, тегишли тартиб-қоидаларни ҳалқимизнинг кенг қатлами ҳали етарли даражада англамаяпти.

Демак, ҳаётимиз учун энг муҳим ҳужжатлардан бири ҳисобланган мазкур қарор лойиҳаси тарғиботи қониқарли даражада, деб бўлмайди.

Бир пайтлар тўй-ҳашам, маърака ва маросим, марҳумлар хотирасига бағишланган тадбирлар ўтказилишини тартибга солишга мутлақо ҳожат бўлмаган даврларни ҳам кўрган авлодмиз. Демокчиманки, ўша даврлардагидек тўй ва бошқа маросимларни рисоладагидек ўтказсак, олам гулистон!

Авваллари, тўйлар қишлоқда ҳам, шаҳарда ҳам ҳовлиларда ихчамгина қилиб ўтказиларди. “Ёр-ёр” фильмида бундай тўйларнинг асл намунасини кўрганмиз. Сойиб Хўжаев ва Бахтиёр Ихтиёров тасодифан бориб қолган “жияни”нинг тўйи ёдингизга тушдими? Эътибор берган бўлсангиз, тўйда меҳмонлар сони 100-150 нафардан ошмайди! Ортиқча чиқим, исрофгарчиликни ҳам кўрмайсиз.

Ўша кезларда, ҳатто яқин йилларгача ҳам Тошкентдаги кўпқаватли уйларда истиқомат қилувчилар тўйини маҳалладаги маҳсус шийпонларда ўтказишарди. Энг муҳими, бу тўйга қўни-қўшнилари боши қовушиб, ба-маслаҳат тайёргарлик кўришарди. Бундай жараён маҳалла аҳлини бир оиладек қадрдон қилиб қўярди!

Бугун эса тўқликка шўхлик, деганларидек, ҳашаматли тўйхоналардаги тўйлар ҳам “ҳашаматли” ўтаётгани тўғри танқид қилинмоқда.

Номдор тўйхонанинг нарху навоси ҳам ўзига яраша. “Бир кишига 100 минг, 150 минг сўмдан тўғри келаркан”, деган гап – тўйни бизнесга айлантириш, дегани. Тўйхона эгаси тўй қилаётган кишини устамонлик билан шилаётганини очик айтиш керак. Оддий ошхонада бир одам қорин тўйғизиши учун 30 минг сўмлик овқат ҳам кўплик қилади-ку. Нега тўйда унинг олдига кундалик еб юрган таомидан ўн баравар қиммат таом қўйиш керак?

Яқинда туғилиб ўсган қишлоғимга тўйга бордим. Қишлоқда ҳам замонавий тўйхоналар кам эмас. Атай нарҳини суриштирдим. Бир кишига 2000 (икки минг!) сўмдан тўғри келар экан. Бунга – жойи, идиш-товоғи, қозон-ўчоғи, елиб-югуриб хизмат қилаётганлар ҳақи ҳам кираркан. Дастурхонга қандай таомлар тортишни тўй эгаси ҳал қилар экан.

Менга қолса, бу усулни Тошкентда ҳам жорий этиш керак. Майли, қишлоқда арзонроқ бўлган озиқ-овқат маҳсулотларининг шаҳарда биров қимматлигини ҳисобга олайлик. Ўшанда ҳам ўйнаб-кулиб тўй ўтказсак бўлади! Яъни, қайсидир жигилдон бандасининг ногорасига ўйнаб юрганимизни замондошларимиз тўғри тушунишларини истардим.

Келин-куёвга мебель масаласи “кун тартиби”га киритилиши ҳам кулгили. Ҳой, барака топкурлар, ота-бувамиз қилган ишни қилайлик. Бизга ота-онамиз эҳтиёжимиз учун энг зарур буюмларнигина олиб беришган. У ёғига, аравангни ўзинг торт, дейишган. Ана шу “арава”ни тортиш, оиламиз учун зарур жиҳозларни ўз меҳнатимиз эвазига сотиб олишнинг ўзи ҳаётимиз мазмунига айланмадими?! Нега энди ўғил-қизларимизни бундай бахт лаззатидан мосуво қилиб, ҳаммасини ота-оналар ҳозир у нозир қилиб бериши керак? Мол дунёси бадастир қилинган келин-куёв мақсадсизликдан зерикиб, енгил-елпи ҳаётдан маъно топа олмайдиган бўлиб қолмайдими, эрмак учун жанжаллашмайдими?..

Ўқиганингиздай, турли касб, турли ёшдаги юртдошларимизнинг фикрлари бир нуқтада бирлашмоқда: меҳнат билан топилган пул дабдаба, кибр, кимўзар пойгаларга эмас, саломатлигимизни мустаҳкамлаш, маънавиятимизни бойитиш, жамиятимизни ободон қилиш, фарзандларимизни камолга етказишдек зарурдан зарур фойдали ишларга сарфлансин! Токи, биз жаҳон халқлари нигоҳида фақат саховатли, меҳмондўст, қўли очик миллат сифатидагина эмас, ақлли, фикрли, чи-накам юксак маданиятли миллат сифатида ҳам намоён бўлайлик!

Зулфия ҚУРОЛБӨЙ қизи

Болакай

ҲИКОЯ

Тепа қаватдаги уйнинг деразасидан аёл кишининг овози эшитилди:

– Бегзод, ҳой, Бегзод дейман! Уйга кир. Тушлик қилиб, кейин яна чиқасан ўйнагани...

Болакай китобини отиб юбориб, хона ичида у ёқдан-бу ёққа юра бошлади. Аввал бир маромда, кейин шитоб билан, худди қафасдаги шербаччадек хона ичида гир айланди. Бироздан кейин хона торлик қилиб йўлакка чикди, ундан балконга ўтди. Балкон энига торроқ бўлса-да, хийла узунлиги боис, ҳар қалай оёқнинг чигилини ёзса бўлади.

Болакай энди балкон бўйлаб, у ёқдан-бу ёққа бориб кела бошлади.

Диван ёнида ўтирган кампирга бошида унчалик сезилмади, бетон уйга сиғмаяпти, нима қилсин бола бечора, деб ўйлади, аммо бироз ўтгач, айниқса, болакай гўё кимгадир аччиқ қилгандай, тобора тез ва шиддатлироқ, ҳали меҳмонхона, ҳали балконда, ҳали болалар хонаси ва ётоқхонада юра бошлаганидан кейин набирасининг қадам товушлари ерга эмас, нақ миясига урилаётгандек, чаккаларида оғриқ турди.

Болакай эса ҳамон у ёқдан-бу ёққа бориб келишдан тўхтамасди.

Кампир боланинг қаршисида пайдо бўлди.

– Ке, манови ердан қараб, кўчани томоша қиламиз, – деди кампир балкон деразаси ёнига келиб. – Бу томонда одамлар камроқ.

Болакай жавоб бермади, аммо юришдан ҳам тўхтай демасди.

Кампир деразанинг бир табақасини кенгроқ очиб, ташқарига қаради, лекин бўйи пастлигидан парқув булутлар сузиб юрган осмондан бошқасини кўра олмади.

Кампир неварасига қараб, ҳозир кўрасан, дегандай кемшик милқларини кўрсатиб илжайиб қўйди-да, пилдираганча бориб ваннадан кир тоғорани олиб келиб, ерга тўнкарди, кейин устига чиқиб, деразадан ташқарига қаради.

– Вой тавба, осмону фалакка чиқиб кетишимизга сал қопти-ку! – ҳайратланди кампир саккизинчи қаватдан пастга қараркан, аммо зум ўтмай овози ўзгарди: – Абдирашит, мени ушла, болам. Кўзим тиниб, бошим айланяпти...

Болакай кампирнинг қоқсуяк қўлидан тутди.

Кампир ҳозиргина ўзи устига чиққан тоғора тепасига чўққайиб, кенг енг билан пешонасидаги терни артаркан, чуқур нафас олди.

– Уф-ей... – деди сал ўзига келгач. – Гугурт қути, нақд гугурт қутининг ўзи-я!

– Чой ичасизми?

– Йўқ, яхшиси, сенам бир қарагин. Бошинг айлангандай бўлгани билан очиқ ҳаводан баҳри-динлинг очилади. Ке, кела қол.

Кампир ўрнидан туриб, меҳрибонлик билан болакайнинг қўлидан тутиб, тоғора устига чиқарди. Кейин ўзи ҳам унинг ёнига туриб олди.

– Кўрдингми, чинданам гугурт қутисига ўхшарканми? Қават-қават қилиб қураверишган... Худди бир-бирига мингашиб кетгандай... Одамлар қандай яшаркан-а?

– Эна, қуёш қайси томонга ботади?

– Қуёш ботганини бу ердан кўриб бўлмайди. Ие, анавини қара, бўй-басти отанга ўхшаркан! Чинданам отангми дейман.

Болакай бўйини чўзиб, кампир кўрсатган томонга қаради. Елкасига тўрвахалта осган, қирқ ёшлар чамаси бир киши ерга қараганча, ўз йўлида кетиб борарди. Болакайнинг дадасига ҳеч қандай ўхшашлиги йўқ!

Болакай энасига зимдан қараб қўйди.

Кампир гапиришдан тўхтамасди:

– Эҳ-ҳе, Абдирашит, ана қара...

Шу пайт пастдан аллақандай аёлларнинг овози эшитилди. Кампир оғзини кафти билан тўсиб, ўзини панага олди.

– Бўлди, томоша тамом! Юр, бу ёққа ўтамиз, – деди шивирлаб.

Кампир болани етаклаганча ошхонага ўтди, ўртадаги эшикни зичлаб ёпди.

Девор сувоқлари кўчган ошхона файзсиз эди, аммо кампир ҳар куни қириб-қиртишлагани боис нимдош шолча тўшалган пол, йдиш-товоқлар ва чоғроққина хонтахта усти ялтирарди.

– Ке, тушлик қилиб оламиз. Кейин сен яна китобингни ўқийсан, мен нон ёпаман.

Бола бироз бўшашган кўйи хонтахта ёнига ўтирди. Шу пайт эшик кўнғироғи қаттиқ жиринглади.

Чой дамлаётган кампир чўчиб тушди, қўлидаги чойнак тушиб кетаёзди. Ялт этиб набирасига қаради, шайтонлаб қолаёзди.

– Сезиб қолишди-ёв! Энди нима қиламиз?..

Болакай миқ этмади.

Кўнғироқ эса жиринглашдан тинмасди. Кампир ва набира тош қотиб, нафас чиқармай бир-бирларига тикилиб қолишган, иккаласининг ҳам юзи бўздай оқариб кетганди.

Кўнғироқ худди ўчакишгандай жиринглашни бас қилмасди.

Кампирнинг асаблари дош бермади:

– Ҳаммаси сени деб бўлди! Сени деб! Зерикдим деб хархаша қилмаганинга деразадан қарамасдик, ҳеч ким бизни кўрмасди. Тинчгина ўтирардик...

Болакай ҳалидан буён ўзини йиғидан зўрға тутиб турганди, охири бўлмади, буни қанчалик истамаётган бўлмасин, барибир кўзларидан тирқираб ёш отилди...

ЮЗМА-ЮЗ

Дугонам, истеъдодли ёзувчи,
санъатишунос Сора хонимга

ҲИКОЯ

Рассом М. АБДУЛЛАЕВ

У тунда умидсиз бир кайфиятда ёстикқа бош қўйди.

...Тонгда терга ғарқ бўлиб, уйфонди, саросимада куруқшаб қолган лабларини ялади. Қўлларини аста кўксига олиб борди. Кўрган туши яна ўсимтани ёдига солди.

Инсон ўлимдан бошқа ҳамма нарсага кўнади. У ҳам дастлаб ўсимта ҳақидаги бу ваҳимали хабарга кўниқолмади. Юрагида хавотир, кўрқинч билан кетма-кет докторларга учради. Охирги кирган доктори ҳам олдингиси қўйган ташхисни тасдиқлади, сўнг-ра эса ўсимтадан кутулиш учун шундай катта пул сўрадики...

— Ўзингиз биласиз, — деди доктор бепарволик билан. — Ҳозир ҳаётингиз қил устида турибди. Агар зудлик билан операция қилинмаса... — доктор бу ёғига чайналди.

Доктор айтган нарх унинг учун жуда қимматлик қиларди. Ўзи аъзо бўлган фонд раисига мурожаат қилишдан бошқа чораси йўқ эди.

— Пулимиз йўқ-да, ҳозир... — деди фонд раиси қўлларини икки томонга ёйганича.

— Биламан, лекин нима қилай ахир, — деди у илтижо билан. — Агар кечиксам...

У ҳаётида биринчи марта бегона одам ҳузурида йиғлаб юборди.

— Мен сизнинг аҳволингизни тушуниб турибман. Лекин йўқ нарса-ни қаёқдан оламан, ўзим пулга айланиб қололмайман-ку. Пул бўлса эди, сиздан аярымидим...

Аёлнинг кўз ёшлари бироз бўлса-да, раҳбарнинг кўнглини юмшатдими, мулойимроқ оҳангда давом этди:

— Сизга нима дейишни ҳам билмай қолдим, Ҳамида хоним. Агарда пул тушиб қоладиган бўлса... Ҳар эҳтимолга қарши, телефон рақамингизни ташлаб кетинг-чи.

— Менга ёрдам берсангиз, пулингизни аста-секин моянамдан тўлардим.

— Йўғ-е, пул тушсаёқ у ёғи бир гап бўлар, — раис ўрнидан турди, бу билан энди чиқсангиз ҳам бўларди, дегандай қилди.

У фонд раиси ҳузуридан чиқаркан, узоқдаги ўзига тўқ танишларига юқинди, улардан пул сўради. Лекин бундан наф чиқмади. Куни кечагина ўзи реклама борасида шартнома тузган одам олдиға борди. У ҳам анави фонд раисига ўхшаб пул йўқлигидан нолиди, пул тушсаёқ, бетўхтов ёрдам қилишини айтди. Юраги сиқилди, ўпкаси тўлди, ўзини йиғидан тўхтатолмади. Қизиқ, бу кўз ёшлари қаёқдан оқиб келаяпти? Ахир, йиғлашни жини суймасди-ку.

У бирдан ўзига келди-ю, кафтининг орқаси билан кўз ёшларини артди. Негадир шу топда у дунёга рихлат қилган яқин жигаргўшалари ёдига келди. Аввал раҳматли отаси, сўнг онаси, укасини хотирлади. Укаси жувонмарг кетган эди. Ҳа, укаси фожиали тарзда дунёдан ўтди. Жигарбандининг доғи анча вақтларгача юрагидан кетмади. Кейин илк муҳаббати — ҳайкалтарошни ерга қўйди, ханузгача йигит тушларига кириб чиқади. Эҳтимол, ўша воқеалар асорати туфайли мана шу ёмон дардга йўлиққандир.

Кўзлари олдидан неча кунлардирки, кўрган туши кетмаяпти. Совуқ бир шарпа у билан сўрашмоқда.

— Қалайсан? Аҳволларинг яхшими?

— Жудаям ёмон. Аҳволим ёмон. Менга муҳлат бер, — чала қолган ишларимни битириб олай...

— Эсинг жойидами, қайси ишларни айтяпсан, ҳозирлигингни кўр... Ҳаммининг бошида бор кўргилик бу. Бошимга оғир кунлар тушади, деб ўйламаганмининг? Қани эди ёнингга сенга ғамхўрлик қиладиган, дардингни оладиган, менинг чанғалимдан қутқарадиган бир инсон бўлса... Сени севган, меҳр қўйган

одам борки, барини рад этдинг. Энди ўзингдан кўр. Нимани ўйлагандинг-а ўша вақтлар? Ҳали куч-қувватим бор, деб ўзингга ишонганмидинг? Ҳаётим, хаёл қилганингдай, осуда, равон кечади, деганмидинг? Энди бошингга келганимда, сенга ёрдам берадиган ягона меҳрибонинг борми ўзи? Сени сўнгги кез огоҳлантирай, деб ёнингга келдим.

– Бош урмаган эшигим қолмади. Ёрдам берадиган бирорта одам тополмадим. Йўқ, бундай инсон!

– Агар чин дилдан истаганингда, топиларди шундай одам! Турмушга ҳам чиқмадинг-а... Озгина йўл берганингда эди, ўша ошиқларнинг бирортаси ҳозир ёнингга бўлардим... Ҳатто, у сенга уйланмаса ҳам...

– Бундай фикрни хаёлингга ҳам келтирма!

– Нега энди? Ҳозир бу нарса урф бўлиб кетди-ку! Энди чангалимдан қандай қутуласан? Шунча пулни қаердан топасан? Атрофингга бир қара. Ахир ўзинг оқила аёлсан-ку. Эҳ, қанча имкониятинг бор эди-я, барини қўлдан чиқардинг...

Гўёки совуқ шарпа суд минбаридан туриб уни тергов қилмоқда эди.

– Эсингдами, ўша ҳайкалтарош ўлимидан сўнг қанча одам сенга оғиз солди, эҳ-хе... Хўш? Сен уларга нима деб жавоб қайтардинг?

– Севганимни тупроққа бергандим. Севмасдан турмушга чиққим келмади.

– Ҳайкалтарошнинг ўзи-чи? Нега тиригида уни маҳкам ушламадинг? Ахир, сен уни севардинг-ку. У ҳам сени севарди.

– Онаси қарши бўлди. Битта буйрак билан бола туғолмайди, деб ўғлига турмушга чиқишимга монелик қилди.

– Тўғри, аввалига онаси нозини бўлди. Ҳайкалтарош ҳам ожизлик қилди, онасининг сўзини қайтаролмади, ахир кейин у қайтиб келди-ку. Менга турмушга чиқ, дея тиз чўкиб, ёлворди. Сен бўлсанг, уни рад этдинг, кўрагидан итардинг. Сен уни ҳам, ўзингни ҳам бахтсиз қилдинг. Ҳа, гуруринг йўл қўймадими? Гап муҳаббат устида кетганида, гурурга бало борми?

Совуқ шарпа суҳбатнинг шу жойида чуқур тин олди ва айланиб келиб, яна пул мавзусига қайтди. Энди гап оҳанги кескин тус олди.

– Энди нима қилиб бўлса ҳам пул топишинг керак. Агар доктор айтган ўша пулни топмасанг, чангалимдан қутулолмайсан. Мен кутиб тураман. Уқдингми Ҳамида?

– Уқдим, – азоб билан ингради бемор. – Эртами кечми, барибир келасан.

У кўкрагида без борлигини яқинда билди. Эрталаб, пайпоғини кияркан, тасодифан қўли кўкрагига тегиб кетди. Ўнг тараф қўлтиқ атрофида қўли теккан без нақ тухумдай келарди. Турган жойида қалқиб кетди, жонида жон қолмади. Сўнгги вақтлар тез-тез ҳолдан тойиб, чарчай бошлаганди. Ўшанда бу ҳолни шунчаки чарчоққа йўйган эди. Аслида бу... Энди қандай қутулади бундан?

Ҳамида уйи опислиги боис кишлоғига тез-тез боролмайди. Оилада тўнғич фарзанд бўлганидан уйдаги бари юмушлар, укаси ва синглисига қараш унинг зиммасида эди. Отаси хаста, онаси уй бекаси, шу туфайли пул юборадиган одами йўқлигидан ўқишини институтнинг кундузги бўлимидан кечкига кўчирди, қаттиқ қоғоз цехида ишлади. Ишдан сўнг устахонада расм чизди, институтда ўқийдиган укаси билан синглисига қарашди. Шу зайлда йиллар қандай ўтганини сезмай қолди. У нозиккина, чиройли эди, кўп йигитлар ошиқ бўлди. Лекин тоза ва ҳалол одамни орзу қилди. Институтни тугатгач, музейга йўлланма олди. Музейда рассомлик истеъдоди яна очилди, бу ерда у ўзини топди.

Ўзига ошиқ бўлган йигитлардан бири – хушрўй ҳайкалтарош йигит Алиакбаргина кўнглидан жой олди. Йигит Ҳамиданинг атиргулларни яхши кўришини билар, учрашувга ҳамиша қўлида гул билан келарди. Улар биргаликда картиналарни томоша қилар, денгиз соҳили бўйлаб сайр қилардилар. Ҳа, Ҳамидага Алиакбар ёқарди. Бари яхши эди, кейин... Йигит уни уйига таклиф қилди, онаси билан таништирди.

Манзар НИЯРЛИ таниқли замонавий озарбайжон адибаси. Адибанинг “Эрта тугаган таътил”, “Қора рўмол”, “Ўғуз гўзаллари”, “Ёлғиз турна” номли китоблари чоп қилинган.

Суҳбат чоғида гап касалликларга келди, қиз беихтиёр ўзининг бир буйраги олиб ташланганини айтиб юборди. Алиакбарнинг онасининг ранги оқарди.

– Бир буйрагингизни олиб ташлашганми?

– Операция яхши ўтган, – дея кулди Ҳамида. – Кўркманг, бунга анча бўлди, ҳозир яхшиман.

Шундан сўнг Алиакбар учрашганларида бола ҳақида тез-тез гапирадиган бўлиб қолди. Онам, агар турмуш курсак, бола кўрмаслигимиз мумкин экан, деди. Музейга ҳам кам келадиган бўлиб қолди.

Кейин Ҳамида меҳмон бўлган оила тарқаб кетди. Алиакбарнинг онаси қазо қилди, онасининг турмуши бўлмай, чет элга кетди. Эшитишича, йигит поляк қизга уйланибди, тезда ажрашибди.

Орадан беш йил ўтди. Улар яна учрашдилар, Ялта, Қора денгиз бўйида, сафари тугашига икки кун қолганида тасодифан кўришиб қолдилар. У денгиз, қояларни, унга ёндош Чехов уйини чизмоқда эди.

Оқшом Алиакбар Ҳамида турган меҳмонхонага келди. Йигит қизсиз кечган ҳаёти, нега уйланганлиги ва нима учун тезда ажрашганлигини узоқ ҳикоя қилди. Қиз йигитнинг гапларини лоқайд тинглади. “Бу ерга бошқа келманг, икки кундан сўнг Бокуга кетаман”, деди. Лекин ҳайкалтарош яна келди. “Худойимнинг ўзи бизнинг учрашувимизга йўл берганга ўхшайди, мана, бегона жойларда учрашиб турибмиз. Хотинимни севмадим, шунинг

учун ажрашдик. Ке, турмуш қурайлик. Москва жонимга тегди, Бокуга қайтаман, онамдан қолган уйда яшаймиз”, деди.

Қизиқ, энди жони азоб ичида эканида илк муҳаббати Алиакбар Ҳамиданинг ёдига келди. Бир куни тушига ҳам кирибди. Эмишки, уйи атрофига атиргуллар экилганмиш. Алиакбар гулларни узибди-да, кучоқ-кучоқ унга олиб келибди. Йигит оппоқ костюм, оппоқ кўйлақда, кўлларида гуллар билан қизга ҳавас билан қарармиш. Ҳамида ҳайратда қолди. Нега энди ана шундай оғир кунларда, ҳаётининг азобли дамларида, ўлим бўсағасида турганида Алиакбарни ўйлапти? Балки, севгилиси уни ёнига чақирмоқчи, Ҳамидани ёнига олиб кетмоқчидир?

Алиакбар дунёдан ёш ўтди. Айтиб беришларича, сўнгги вақтлар йигит ўзини жуда олдириб қўйган, кўп ичадиган бўлиб, одамлардан ўзини олиб қочадиган бўлиб қолганмиш. Ҳозир Бокунинг файзли кўчаларидан бирига қўйилган Алиакбар ясаган ҳайкалдан бўлак ундан ҳеч нима қолмади. Афсус, тирик бўлганида эди, машҳур ҳайкалтарош бўлармиди... Ҳамида ғуруридан кечиби, унга турмушга чиққанида эди, оғир кунларни биргаликда енгармидилар... Фарзандлари бўлмаган тақдирда ҳам улар ёлғиз қолмаган, эҳтимол, ҳозир дунёда энг бахтли инсонлардан бўлармиди...

Ҳамида синглисидан ўпкалади. Бир пайтлар ўзи ўқитган, едирган, кийинтирган синглиси опаси Ҳамиданинг ёлғиз яшашини билади-ку, ҳолинг нима, аҳволинг қандай, дея кўнғироқ қилишга ҳам ярамайди.

Бугун эрталаб Ҳамида жиянларини, синглисининг болаларини кўриб келишни ният қилди. Ким билади, балки, энди уларни бошқа кўрмас...

Йўлда кетаётиб, дарди хуруж қилди. Орадан бир соатлар ўтгачгина, синглисиникига аранг етиб келди. Синглиси Ҳамидани ўпка-гина билан қарши олди.

— Худди тўлин ойдай ёришиб кетяпсан-а, — дея опасини узиб

олди синглиси. — Эшитдим, Германияга борибсизлар, маданият кунлари ўтибди.

Йўлда толиққан Ҳамида оғриқдан зўрға нафас олиб, бориб ўзини диванга ташлади.

— Йўқ, боролмадим. Ишим кўп. — Ҳамида юқоридан кимдир рўйхатдан унинг номини ўчириб, бошқасини ёзганини синглисига айтиб ўтирмади.

— Омадинг чопган-да! Сенга маза, бола азоби, эр азоби нима-лигини билмайсан. Менга ўхшаб уйда эринг, болаларингни ўйламасанг, ўқувчилардан чарчамасанг.

Синглиси мактабда ўқитувчи эди.

— Ортиқча гапни қўй, Нарис, оғир касалман.

У кўнглини ёриб, дардини синглисига тўкмоқчи, кўкрагида пайдо бўлган без азоб бераётганлигини айтмоқчи бўлди-ю, гапи оғзида қолди. Синглиси унинг гапини бўлиб, жаврай кетди:

— Касалмиш! Сенга нима қиларди? Мен сендан ҳам баттар касалмандман, билсанг. Ўйлай-вериб, ўйимга етмайман. Бу қизни нима қиламан, сепини нима қиламан деб бошим қотади... Эшиқдан совчи кириб келадиган бўлса, ана, шарманда... Сен бўлсанг, касалман, дейсан...

...У ўрнидан турди. Синглисиникидан чиқиб, йўлдан ўтаркан, орқасига ўгирилди. Синглиси дарвоза олдида турганича опасининг изидан қараб турарди. Бўғзига нимадир тикилди. Опа, аҳволинг нима, қалайсан, деб сўрамадиям. Илгарилари яқин бўлган синглиси ундан нега бундай совиб кетди?

Шаҳар марказида автобусдан тушаркан, китоб расталари яқинида тўхтаб қолди. Ҳамида қачонлардир картиналарини сотишга берганди. Унинг “Хиналик қизлари” картинаси ҳамон осилган жойида турарди. Лекин расм сотилганида ҳам арзимаган пул беришларини Ҳамида биларди.

... Уни кўриб, сотувчи Илгар олдига келди.

— Нима гаплар, кўринмайсан, Ҳамида хоним?

— Ишлар кўп.

— Шунақами? Ҳозир нима чизяпсан, портретми, манзарами?

— Кейин биласан. — У ўзини зўрлаб жилмайди. — Олдиндан айтгим йўқ.

“Азизим, сен ҳамма гаплардан узоғи билан бир ойдан сўнг хабар топасан. Мабодо, расом дугоналаримдан бирортаси шу атрофдан ўтадиган бўлса, сенга, албатта, шундай дейдилар: “Эшитдингми, Ҳамида хоним ўтиб қолди”. “Қанақасига? Ахир, яқиндагина уни кўрувдим, гаплашиб турдик. Тузук эди. Тўғри, у бироз сиқилган кўринарди. Нимадан ўтибди?” “Бояқиш саратонга чалинган экан”. “Шўрлик-кина-я. Жанозаси қачон экан? Қаерга дафн этиларкан?”

“Чиндан ҳам мен ўлсам, қаерга дафн этишаркин? Ҳа, шу ҳам муаммо бўлибдими? Рассомлар уюшмасидан беш-ўн киши бу масалани кенгашиб, ҳал қиладилар. Боку атрофидаги қишлоқлар қабристонларида жой мўл. Мени кўмиш учун жой топишар, ахир. Ахир, майитни уйда ташлаб қўйишмас”.

Ҳамиданинг нигоҳи ўзининг “Хиналик қизлари” картинасига тушди.

— Сотилмаяптими?

— Бизникилар унчалик қизиқишмаяпти. Асосан чет элликлар сўрашяпти. Сенинг ишинга бир даниялик қизиқиб қолди.

Ҳамиданинг юраги ҳаприқиб кетди.

— Ростданми?

— Нархига келишолмадик: у атиги ўттиз доллар бермоқчи бўлди. Мен кўнмадим.

— Эсизгина, — деди ачиниб.

Илгар билан хайрлашиб, уй томон йўл олди. Бугун у жуда чарчади. Кун бўйи оч юрди, иштаҳаси ҳам йўқ эди. Ўзини каравотга ташлади. Нимқоронғи хонада ётганича ойнадан тушиб турган заифгина нурдан ёришган шифтга тикилди. Ўзини ҳеч қачон бугунгидай чорасиз ҳис қилмаган эди. Сумкасидан ҳамиша ёнида олиб юрадиган “Қуръон” китобини олди. Қуръон ўқиса, енгил тортади. У ўлим, нариги дунё ҳақида сўз борган “Худ” сурасини ўқиркан, бирдан ўкириб йиғлаб юборди. Йиғлаб-йиғлаб ухлаб қолди.

Туш кўрди. Тушида қандайдир мамлакатда унинг шахсий кўргазмаси очилибди. “Қиш манзараси”, “Яйловда”, “Темир панжара ортидаги аёл”, “Хиналик қизлари” картиналари

девор бўлаб осиб ташланганмиш. Томошабинлар елкалари оша унинг расмларини томоша қилишармиш. Сўнгра улар кўк пулларни боши узра соча бошлашибди. У томошабинларга юзланиб, сочилган пулларни отганича бақирармиш:

– Йўқ, азизларим, йўқ! Менга шунча пул керак эмас! Фақат операцияга етса бўлди! Мени қутқаринглар!

Бир маҳал ўз овозидан ўзи уйғониб кетди.

Дераза ортида тонг отди, кун ёришди. У соатга қаради. Энди ишга бормаса ҳам бўлар. Энди кимдан қарз сўраса экан? Ўрхонданми? Йўқ, унда шунча пул нима қилади? Агар пули бўлганида эди, ундан аямасди. Дилшоддан сўраса-чи? Йўқ, бўлмайди.

У ўрнидан туриб, истар-истамас кийинди, уйдан чиқди.

У хонага кирганида қизлар компьютерда ишлаб ўтирардилар.

– Гули, човгум қани, гулларга сув қуймоқчиман, – деди у аста.

– Хавотир олманг, гулларга сув қуйилган.

– Ростданми? – у қўллари билан гул баргларини силади. – Гули, сендан илтимос, мен бўлмасам, гулларни суғориб тур, хўпми?

– Мен бўлмасам, деганингиз нимаси, – деди қиз ажабланиб. – Бирор ерга кетяпсизми?

– Ҳа, шунга ўхшашроқ, – деди у кўз ёшларини зўрға тийиб.

... Бошлиқ хонасининг эшиги ним очиқ эди.

Яна кўкрагида оғриқ турди. Аранг оғриқни енгиб, эшикни тақиллатди.

– Киринг. – Бошлиқ бошини кўтарди. – Сафаровна, келинг, нима гап?

Натиқ муаллим ходимларига оталарининг исми билан мурожаат қиларди. У Ҳамида хонимнинг оқара бошлаган, калта қора сочлари, рангсиз ёноқлари, қайғули кўзларига тикилди.

– Ҳеч гап йўқ, Натиқ муаллим, балки, бирор ҳафта ишга келолмасман. Мазам йўқ. Яна... – унинг кўзларига ёш тўлди, – менга пул керак бўлиб қолди, жудаям... Агар бўлса... кейинчалик маошимдан ушлаб қолардингиз.

– Пул денг? – Натиқ муаллим қўлини киссасига суқди. – Қанча?

– Беш юз доллар.

– Нима? Беш юз доллар? Чин сўзим, менда шунча пул йўқ. Фақат эллик доллар беришим мумкин. – У киссасидан бир даста пул чиқарди-да, биттасини суғуриб олиб, Ҳамидага узатди.

– Бу пулларга бўлимга компьютер олмоқчи эдим.

У пулни олгиси келмади, кейин бошлиқни хафа қилиб қўймайин, дея титраб турган қўллари билан олди. Ёноқлари ёнди. Муҳтожлик кишини қай аҳволга солмайди-я, ўйланди у.

У уйига келди. Учта картинани чойшабга ўраб, кўчага чиқди. Юки оғир эди, аранг қимматбаҳо буюмлар қабул қилинадиган жойгача борди. Яхшиямки, иш куни тугамаган экан. Эшик очиқ эди. Ҳамида эшикдан қандай умид билан кирган бўлса, шундай тушкун кайфиятда чиқиб келди.

Ломбард директори, юзлари қип-қизил одам картиналарга қиё ҳам боқмади.

– Нима бу? Сиз бизни майна қияпсизми? – деди у.

Ҳамида қизаринди.

– Нима олиб келиш керак бўлмасам?

– Қимматбаҳо буюмлар.

– Қимматбаҳо буюмлар деганда нималарни назарда тутяпсиз?

– Фақат тилла, кумуш, қимматбаҳо тақинчоқлар, машина, уйжой. Кетишингиз мумкин.

У картиналарига қандай умид қилган эди-я. Қўлларида зилдай юк билан бўшашиб изига қайтди.

Эрталаб денгиз соҳилига йўл олди. Соҳил кимсасиз эди. У денгизга, тўлқинлар узра чарх урган чағалайларга узоқ тикилди. Ҳеч қаерга шошилмади, ҳеч кимдан қарз сўрашни ўйламади ҳам. Докторга боргиси ҳам келмади. Натиқ муаллимдан олган эллик долларини уйда, бошлиққа етказинглар, деб хат ёзиб қолдиради.

Унинг кўз ёшлари тинди. Шу онга қадар унга азоб берган ўлим шарпаси кетди. У нимқоронғи хонасида ўтирганича ёстиқ остини титкилаб, “Қуръон” китобини олди. Ўзига-ўзи “Ёсин” ўқиди. Дуолардан кўнгли ёришди. Ёруғ, равшан туйғулар вужудини тўлдирди.

Дуо ўқигач, уйкуга кетди. Тушида совуқ шарпа унинг қаршисида оппоқ кийимда, юзида табассум билан намоён бўлди. Энди уни “совуқ шарпа” деб ҳам атаб бўлмасди.

– Ниҳоят, сени топдим, – дея кулимсиради Ҳамида. – Саҳардан бери йўлингга кўз тутаман-а. Нега келмадинг?

– Яшаш жонингга тегдими?

– Жонимга теккани йўқ, лекин...

– Шунчалик тезми? Мен ахир сенга муҳлат бердим-ку? Бирор чорасини қилмадингми?

– Тополмадим... Бўлди, бас, буларни гапирма... Мен кеча оқшом “Ёсин” ўқидим. Мана, “Қуръон” қўлимда. Мен сен билан бирга кетаман. Қўлимдан ушла, чин сўзим, сен билан кетаман.

У руҳида аллақандай осойишталик ҳис этди. Ҳаттоки, кун сайин кўкрагида ўсиб келаётган безни ҳам унутди. Кайфияти аъло эди. Ҳозир ҳеч нима ҳақида ўйламай қўйди, дунёвий ташвишларни унутди...

Ўлим шарпаси бирдан Ҳамиданинг қўлларини нари итарди, оппоқ қабосининг этакларини йиғиштирганча, совун кўпиги мисол кўздан ғойиб бўлди.

Озарбайжон тилидан
Маъсума АҲМЕДОВА
таржимаси.

“Гиёҳванд” деганда кўз олдимизга ўзини ўзи абгор қилган, кўзлари маъносиз боқувчи, умидлари сўнган кимсалар келади. Минг афсуски, айти кунларда инсонларни ана шундай кимсаларга айлантириб қўядиган гиёҳванд моддалар қаторига “психотроп дори” атамаси ҳам қўшилди. Гиёҳванд моддалар ҳамда психотроп дорилар истеъмол қилишга одатланганлар орасида хотин-қизларнинг ҳам борлиги янада оғрикли ҳолатдир. Бундай моддаларга боғланиб қолган аёлларни қандай қисмат кутаяпти? Уларни гиёҳвандлик балосидан асраш учун қандай йўл тутиш керак? Шу каби саволларга жавоб топиш мақсадида Тошкент шаҳар наркология диспансери нарколог-шифокори Наргиза БОБОЖОНОВАга юзландик.

БАХТЛИ ОИЛА —

— Наргиза, айтинг-чи, наркологик касалликларга нималар киради?

— Наркологик касалликларга гиёҳвандлик, ичкиликбозлик, ашаддий кашандалик, таксикомания, психотроп дориларга ружу қўйиш ҳолатларини киритиш мумкин. Бу касалликларнинг ҳеч бири жинс, ёш, касб танламайди. Бундай беморлар биринчи истеъмолни ҳали гўдаклик давридаёқ бошлаган бўлишлари мумкин. Илгарилари наша ва қорадори наркотик моддалар саноғига қўшилмаган. Шу боис ота-оналар шамоллаб қолган фарзандларига бу моддаларни майдалаб ичиришган ва ўзлари билмаган ҳолда дилбандларининг гиёҳвандга айланиб қолишига сабабчи бўлишган. Шифокорлар 22 ёшдан 44 ёшгача бўлган оралиқни бу хилдаги касалликларнинг ривожланиш даври сифатида белгилашади. Афсуски, ҳозирда бу “аср вабо”си дея эътироф этилаётган хасталикка чалинганларнинг ёши ҳам ёшариб, ҳам улғайиб боряпти. Улар орасида ўсмирлар ҳам, 60-70 ёшлилар ҳам борлиги кузатиляпти.

— Ёшларимиз, айтиқса, қизларимизнинг гиёҳванд моддаларга ружу қўйишига қандай омиллар сабаб бўлиши мумкин?

— Ҳаётимизда гиперпротекция, гипопротекция деб аталувчи икки хил тарбия усули бор. Биринчи тарбия усулини шундай изоҳлаш мумкин: оилада ота мансабдор шахс. Хонадонда унинг айтгани айтган, дегани деган. Ўша оилада вояга етаётган фарзандлар, айтиқса қизларнинг қизиқишлари, касб танлашга оид фикрлари эътиборга олинмайди. Ота ўқийсан деса ўқийди, турмушга чиқасан, деса оила қуради. Балки, бу қизнинг ҳам ўз орзулари бордир. Балки, у хонанда ёки мусаввир бўлишни истар. Унинг истеъдоди айнан шу соҳаларда намоён бўлар. Лекин отаси унинг қизиқишларига нописанд қарайди. Мен шундай хонадонда вояга етаётган қизларни иссиқхоналарда ўсаётган гулларга қиёслайман. Қизнинг мактаб ёки институтдаги барча

муаммоларини ҳам ота ҳал қилади. Ҳаттоки, дўстни ҳам отанинг раъйига қараб танлайди. Бир кун келиб ўша гулкўчатни очиқ майдонга экадиган бўлсангиз, униб-ўсиб кетолмайди. Бундай муҳитда улғайган қизлар ҳам маънан ёлғиз ҳисобланади. Шунинг учун улар ота-она нигоҳидан сал узоқлашди дегунча, атроф-муҳит таъсирига тушиб, бемалол гиёҳвандлик кўчасига кириб кетиши мумкин.

“Гипопротекция” термини илгари ота ёки онасиз ўсаётган болаларга нисбатан ишлатиларди. Ҳозир эса бу терминни ота-онаси бўлатуриб, ёлғиз қолган болаларга нисбатан ҳам ишлатяпмиз. Касбим тақозоси билан бир неча оилаларни ўрганиб чиқдим: ота-она эртадан кечгача иш билан банд, фарзандига мутлақо вақт ажратолмайди. Она ишдан келгач, бола унга юзланиб, ниманидир сўраса, она отанга, ота эса онанга бор, дейди. Улар, ҳатто, ота-оналар мажлисига ҳам, фурсати йўқлигини рўқач қилиб, боришмайди. Баъзида ўзи билан ўзи бўлиб қолган боласига пул бериш ёки қимматбаҳо совғалар тақдим этиш орқали улар олдидаги айбларини ювмоқчи ҳам бўлишади. Боласи пулни қандай мақсадларда сарфлаётгани билан эса қизиқишмайди. Ана шундай муҳитда ўсаётган болаларни зимдан кузатиб юрадиган оғуфурушлар бўлади. Улар ўз ҳолига ташлаб қўйилган ўғил-қизларни осонгина ўз домига тортишади. Ота-онаси томонидан тўлиқ меҳр, эътибор кўриб ўсаётган фарзандларда бундай нохуш ҳолатлар кузатилмайди. Агар бола маънан бой бўлса, меҳр-муҳаббат оғушида ўсаётган бўлса, у ҳеч қачон бундай йўлларга кирмайди.

— Никоҳланувчи ёшларни тиббий кўрикдан ўтказиш қай тартибда амалга оширилади?

— Никоҳланувчи ёшлар Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августдаги 365-сонли қарорига асосан руҳий, наркологик, тери-таносил, сил, спид каби касалликларни аниқлаш бўйича тиббий кўрикдан ўтказилади. Туман

кўп тармоқли поликлиникасидан берилган йўлланма асосида диспансеримизга келишади. Врач кўригида наркологик касалликлар аниқланмаса, суҳбат яхши ўтса, ҳеч қандай шубҳа-гумон бўлмаса лаборатория таҳлили шарт эмас. Гиёҳванд модда истеъмол қилаётган одамнинг ташқи белгиларига қараб ҳам билиб олиш мумкин. Яъни ушбу моддага ўрганган одамнинг кўз қорачиқларида кенгайиш, торайиш, баданида нина излари, кайфияти

Айрим ёшларимизнинг гиёҳванд бўлиб қолишларига яқин “дўст”лари ёки “дугона”лари ҳам сабабчи бўлишади. Айтайлик, қиз ёқтирган йигити билан аразлашиб қолди. Йигит у қиз билан “орани очиқ” қилади. Қиз бола ниҳоятда таъсирчан бўлади. Кайфияти тушиб, бирор ҳамдard қидиради. Кимдандир юпанч излайди. Айнан шундай ҳолатларни пойлаб юрган ёвуз ниятли кимсалар уларни тузоғига илинтиради. Бирга-

ҲИМОЯ ҚЎРҒОНИ

ёки хулқида ўзгаришлар сезилса, унинг гиёҳванд эканига тўлиқ ишонч ҳосил қилиш, яъни ташхис қўйиш учун лабораторияга юборамиз. Тиббий кўрик давомида йигит ёки қизда наркологик касалликлар аниқланса ёки улар (икковидан бири) диспансеримиз рўйхатида турган бўлса, бу ҳақда маълумотномага ёзилади ва гиёҳвандлик оқибатлари ҳақида иккала томон ҳам огоҳлантирилади. Оила қуриш ёки қурмаслик ҳақидаги хулосани ўзлари ҳал қилади. Лекин баъзи ота-оналар қиз ёки йигитнинг гиёҳванд эканлигини билиб ҳам: “Тўй бошлаб қўйганмиз, қариндош-уруғлар тўйга айтилган, шунча харажатга тушамизми, бу ёғи худога таваккал”, деб фарзандларининг бошларини қовуштириб юбораверишади. Кейинчалик гиёҳвандлик орқасидан жабр кўришса, оиласида тинчлик бўлмаса ё ногирон фарзандлар туғилса, пушаймон бўлишади. Ҳарна бўлса-да, биз уларнинг қарорларига аралаша олмаймиз. Аҳолимизнинг гиёҳвандлик ҳақидаги тушунчалари аниқлик касб этиб, тиббий маданияти юксалса, бу каби камчиликлар аста-секин барҳам топади, деб ўйлайман.

ликда ичимлик ичишади, тамаки маҳсулотлари чекишади. “Вой, нимага сиқиласан, йигитинг ташлаб кетган бўлса нима бўпти, шунга ҳам ота гўри қозихонами? Мана бундан чексанг ҳаммасини унутасан”, дея овутадиган “дугона”лари ҳам топилади.

– Психотроп дори воситаларига нима-лар қиради?

– Трамадол, лирика, бакласан, соннат каби дори воситалари ҳам психотроп дорилар ҳисобланади. Бу ҳапдорилар асосан автоҳалокатга учраб жарроҳлик амалиётини бошидан ўтказган, кучли оғриқдан азобланаётган ёки уйқусизлик дардига мубтало бўлган беморларга тавсия қилинади. Ва улар дорихоналарда фақатгина шифокор рецепти билангина сотилади. Минг афсуски, қора бозордаги сотувчилар ўсмир ёшидаги ўғил-қизларга ушбу дориларни бемалол сотишяпти. Қизиқиш туфайли уларни истеъмол қилиб кўрган ўсмирларда бу моддаларга қарамлик кайфияти пайдо бўляпти. Наркологик касалликлар асосан руҳий қарамликдан бошланади. Руҳияти соғлом бўлмаган инсон қайсидир маънода

ўша моддага қул бўлади. Уни бир марта истеъмом қилиш учун ҳамма нарсасидан, ҳаптоки, энг азият инсонларидан ҳам воз кечади. Психотроп дорилар бўйича тезкор суриштирув тадбирлари ўтказганимизда турли нохуш воқеаларнинг гувоҳи бўлдик. Ёши 60ларни қоралаган бир ҳайдовчи куйидаги воқеани сўзлаб берди: “Яқинда машинамга 18 ёшлардаги бир қиз ўтирди. Унинг кўриниши ҳам, кийиниши ҳам бинойидек эди. Айтган манзили томон олиб кетаётгандим, тўсатдан у менга юзланиб: “Амаки, агар кунига 27 минг сўмдан пул бериб турсангиз, ҳар кун кўнглингизни олиб юрардим”, деса бўладими?.. Аввалига жуда аччиқландим, қизга қаттиқ-қаттиқ гапирдим. Айтишича, у тинчлантирувчи психотроп дорилар ичишга ўрганиб қолибди. Авваллари бундай дориларнинг яримтасини истеъмом қилса, ўзини яхши ҳис қилган экан. Ҳозир кунига 5-6 дона дори ичсагина, тинчланиб, ухлай олаётган эмиш”. Кўраясизми, ўша қиз дорининг қулига айланганидан, ҳаёти издан чиқиб кетаётганини ҳам ҳис қилмаяпти.

– Гиёҳванд моддалар, психотроп дориларга ружу қўйиш руҳий қарамликдан ташқари яна қандай оқибатларга олиб келади?

– Тамаки, гиёҳванд модда ёки психотроп дориларни мунтазам истеъмом қилиш қиз болаларни бепуштликка олиб келади. Сархушлик оқибатида нима қилаётганини билмайди. Баъзилари балоғат ёшига етмай туриб, ёмон йўللарга кириб кетади. Палапартиш, тартибсиз ҳаёти туфайли энг даҳшатли касаллик – ВИЧ инфекциясини юктириб олади. Биласиз, бу касалликнинг охири муқаррар ўлим! Касаллик авж олганида беморлар ўз ҳаётига нуқта қўйиш ҳақида ҳам ўйлайдиган бўлиб қолади. Ҳозирги кунда 60 ёшлардаги бир аёлни даволаётман. У валидол, димедрол, соннат каби бир нечта дориларни аралаштириб ичишга ўрганиб қолган. Дастлаб яқинлари дорилар унга ёрдам бераяпти, деб ўйлашган. Секин-аста психотроп дориларнинг миқдори кўтарилгач, аёлнинг феъл-атворида нохуш ҳолатлар рўй бера бошлаган. Бундай дориларга боғланиб қолган аёллар жанжалкаш, урушқоқ бўлиб қолишади, ўзидан ўзи кулади ёки йиғлайди, кўзига кўринган одам билан ёқа йиртишса, хумори тарқайди.

Яқинда икки ёш – эр-хотин фарзандлик бўлполмаяпмиз, дея бизга мурожаат қилди. Куёв сиқилганидан тамаки чекишга ружу қўйган. Унинг тутунини ҳидлаган аёлнинг организмда яллиғланиш жараёни бошланган ва бу ҳомиладорликка тўсқинлик қилган. Тавсиямизга кўра йигит чекишни ташлагач, аёл ҳомиладор бўлди. Демокчиманки, гиёҳвандлик

қанча эрта аниқланиб, даволаниш қанча тез бошланса, соғлом ҳаётга қайтиш имконияти шунча кўп бўлади.

– Фарзандларимизни, хусусан, қизларимизни бу иллатдан асраш борасида қандай тавсиялар берасиз?

– Мактаб, лицей ва коллежларда назорат ишларини олиб борганимизда айрим ўқувчи қизларнинг сумкасидан психотроп дорилар топиб оламиз. Бу ҳақда ота-онасини хабардор қилсак: “Бизнинг қизимиз бундай иш қилиши мумкин эмас”, дейишади ишонч билан. Бу ҳаётда ҳамма нарса бўлиши мумкин. Каттами, кичикми ҳар бир инсоннинг ўзига яраша муаммоси бўлади. Айниқса, қиз болалар 12-13 ёшида ўта таъсирчан, ҳамма нарсага эътиборли бўлиб қолишади. Шундай пайтда оналар уларга қалбан яқин бўлишлари керак. Муаммоси бўлса, жанжал-тўполон кўтармай, биргаликда ҳал қилишса, қизда ҳам онасига нисбатан ишонч, яқинлик ҳисси уйғонади. Кўпчилик ота-оналар “касаллик” авж олиб, тузалиши қийин кечадиган ҳолатга келиб қолганидан сўнггина шифокорга мурожаат қилишади.

Қиз бола гиёҳванд моддаларга ёки психотроп дориларга боғланиб қолган бўлса, унга асло зуғум ўтказмаслик, “Сен энди тамомсан, ҳеч кимга керак эмассан”, деган сўзларни зинҳор айтмаслик керак. Чунки бу тарздаги муносабат хасталикнинг баттар авж олишига сабаб бўлади. Бу касалликни келтириб чиқарадиган омиллардан яна бири – камситилиш. Бугун айрим ота-оналарнинг қизларини кимларнингдир қарамоғида қолдириб хорижга кетишаётганига гувоҳ бўляпмиз. Бегоналар бу қизларнинг қорнини тўйдиргани, устини бут қилгани билан хизматини миннат ҳисобига қилади, уларни ёшига мос бўлмаган уй юмушларини бажаришга мажбур қилишади. Ота-онали, бобо-бувили, тўлиқ, меҳр-муҳаббатли оилагина болаларни барча ёмон иллатлардан, шу жумладан, гиёҳвандликдан ҳам асрайди. Оила аъзоларининг бир дастурхон атрофида жамулжам бўлиб ўтириши, бир-биридан ҳол-аҳвол сўраши, кун қандай ўтгани, нималар билан машғул бўлгани билан қизиқиши каби қадриятлар уларни кўчага эмас, оила бағрига бошлайди. Кимда ким ана шундай меҳрдан мосуво бўлиб, муаммолар гирдобида қолган бўлса, дардини яширмай, ўз вақтида мутахассисга мурожаат қилсин. Зеро, бугун тиббиётда, психологияда бундай муаммоларнинг ечими бор.

– Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур!

Нигора РАҲМОНОВА суҳбатлашди.

Ўзбек зийнатлари жаҳон музейларида

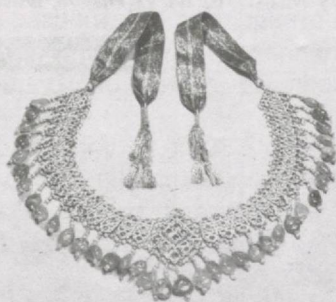
Қадим-қадимлардан Шарқ аёллари, жумладан, миллатимиз аёллари ҳам зеб-зийнатга ишқибоз бўлишган. Тилла, кумуш каби қимматбаҳо металллардан бармоқлар, билаклар, кулоқлар, ҳатто, бурунларга тақиладиган ўзига хос тақинчоқлар ясалган. Ҳунармандларнинг кенг ҳаёлотини, бой тасаввурлари маҳсули бўлган бундай буюмлар ўз юртимиздагина эмас, хориждаги бой-бадавлат одамлар орасида ҳам ниҳоятда қадрланган. Улар савдо карвонлари орқали олис-олис ўлкаларга ҳам етиб борган.

Россия империяси Ўрта Осиё давлатларини, жумладан, бизнинг ҳудудларини ҳам босиб олгач, аҳолига тегишли бўлган қимматбаҳо буюмларга ҳам кўз тиккан. Авлоддан авлодга ўтиб келаётган мерос тақинчоқларга ҳам эга чиқишган. Шу тарзда халқимиз хазинасига тегишли бўлган қимматбаҳо буюмлар Россия музейларига бориб қолган ва уларнинг аксарияти ҳозир ҳам дунёнинг энг экспонатларга бой музейларидан бўлган Эрмитаж давлат музейи, Санкт-Петербургдаги Россия этнография музейи ва бошқа мозийхоналарда сақланади. Ана шундай ноёб экспонатлардан бири ҳазрат соҳибқирон Амир Темурнинг ўғли Шохруҳ Мирзонинг рафиқаси Гавҳаршод бинти Ғиёсуддин Тархон учун ясалган узук муҳрдир. Бодом шаклида нефритдан ишланган бу узук муҳр Эрми-

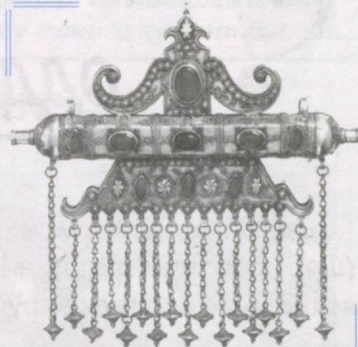

таж давлат музейининг экспонатлари орасида темурийлар даври ҳунармандчилигининг ёрқин намунаси сифатида ажралиб туради.

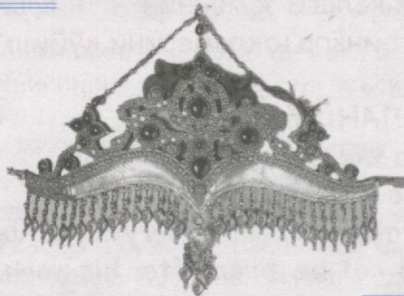
Санкт-Петербургдаги Россия этнография музейида суякдан, оғир кумушдан ясалган узуклар, билагузук, тугма, туморлар, аёллар бош кийимлари, камарлар сақланади. Боғич шаклидаги пешона беағи, тиллақош, тиллабаргак каби буюмлар ҳам музей хоналарини беағ турибди. Заргарлик буюмлари орасида феруза, ҳақиқ, садаф тошлари, маржон шодалари, зумрад, ёқут, дурлар билан безатилган зебигардонлар Ўрта Осиё ҳунармандларининг инжа санъатидан дарак бериш билан бирга халқимизнинг Октябрь инқилобидан аввалги турмуш даражасидан ҳам далолат беради.

Зеб-зийнат буюмларимиз фақат Санкт-Петербург музейларида эмас, Европа музейларида ҳам кўрк бериб тургани сир эмас. Масалан, кумушдан ишланган олтин билан қопланиб, бисер билан беа-

тилган зебигардон қорақалпоқларга мансубдир. Лондондаги Виктория ва Альберт музейларида ипак, нимшойи, жун газламалардан тўқилган, тикилган чопон, кўйлақлар, аёлларнинг бош кийимлари ҳам сақланади. Бу экспонатлар юртимизда тўқувчилик саноатининг ривожини ҳам кўрсатади.

Матоларга босилган гуллар бу меҳнат билан шуғулланувчи ҳунармандларнинг ниҳоятда сабр-бардошли, дидли бўлганлигини далиллайди. Бир сўз билан айтганда, хориж музейларида сақланаётган халқимизга тегишли бўлган барча зеб-зийнат ва тўқувчилик буюмлари ҳақидаги маълумотлар бизнинг ўтмишимиз ҳам мозийхоналар диққатини тортадиган, фикримизни янада аниқроқ ифода-лайдиган бўлсак, дунёга кўрсатишга, кўз-кўзлашга арзийдиган давр эканлигини исботлайди.

Дилафрўз ҚУРБОНОВА,
Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси
маркази бўлим мудири.
Зилола АБДУРАҲМОНОВА,
Темурийлар тарихи давлат
музейи илмий ходими.

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ФАРЗАНДИМИЗ БИЛАН БИРГА ЎРГАНАМИЗ

The fourth lesson
(3 фўрз лесн) –
Тўртинчи дарс

THE SIMPLE FUTURE TENSE

(3 смпл фючэ тенз)

ОДДИЙ КЕЛАСИ ЗАМОН ФЕЪЛИ

Оддий келаси замон феъли асосий феълнинг олдида 1-шахс бирлик ва кўпликда **shall** (шэл) ёрдамчи феълени, қолган шахсларда **will** (уил) ёрдамчи феълени қўйиш орқали ясалади ва келажакда рўй берадиган иш-ҳаракатни ифодалаш учун ишлатилади.

МАСАЛАН:

I **shall return** to Samarkand
after three days.
He **will finish** his work tomorrow.
It **will be** rain tomorrow.

Мен уч кундан сўнг
Самарқандга қайтаман.
У ишини эртага тугатади.
Эртага ёмғир ёғади.

Оддий келаси замоннинг бўлишсиз шакли **shall** (шэл) ёки **will** (уил) ёрдамчи феълдан кейин **not** инкор юкламасини қўйиш билан ясалади.

МАСАЛАН:

Madina **will not work** tomorrow.
We **shall not see** him till Tuesday.
The weather **will not be** very hot in August.
He **will not be tired** after his work.

Мадина эртага ишламоқчи эмас.
Биз уни сешанбагача кўрмаймиз.
Август ойида ҳаво жуда исиб кетмайди.
У ишлаб чарчамайди.

Оддий келаси замоннинг сўроқ шаклини яшаш учун **shall** (шэл) ёки **will** (уил) ёрдамчи феъли эганинг олдида қўйилади.

МАСАЛАН:

Will he **go** to the university tomorrow?
Will Nigora **come** tomorrow?
Will you **read** this article?

У эртага университетга борадими?
Нигора эртага келадими?
Бу мақолани ўқимоқчимисиз?

Шаҳноза КАРИМОВА тайёрлади.

Ҳам неъмат, ҳам шифо

Ҳозирги кунда юртимизда мевали ўсимликларнинг 10 мингдан кўпроқ турлари экилади. Жумладан, олма, нок, олча, беҳи, шафтоли, ёнғоқ, гилос, олхўри, бодом, анжир, жийда, ўрик, тут каби кўп йиллик ўсимликлар республикамизнинг деярли ҳар бир бурчагида ўстирилади. Мевалар янги узилган ва қуритилган ҳолда истеъмол қилинади. Уларда киши организми учун зарур витаминлар, фруктоза, глюкоза ва бошқа зарур моддалар бор.

Ибн Сино меваларнинг шифобахш хусусиятларидан беморларни даволашда самарали фойдаланган. Бугун ҳам бу борадаги авлоддан авлодга ўтиб келаётган тажрибалар ўз қимматини йўқотмаган. Опа-сингилларимизнинг ярим умри дастурхон тузаш, меҳмоннавозликда ўтади. Демак, анжир, бодомлар унинг қўл остида турадиган мевалар. Яхшиларга илинганда, ўзи ҳам истеъмол қилиб турса, жисму жонига қувват бўлади.

Бодом

Аччиқ бодом доридир. Ширин бодом эса озиқдир. Аччиқ бодом сепкил, нуқтали қонталаш, офтобдан қорайишга қарши яхши восита. У юздаги ажинларни ҳам ёзиб юборади... Ширин бодом истеъмоли одамнинг вазнига вазн қўшади.

Аччиқ бодомнинг ёғи, янчиб эзилгани ҳам қулоқ оғриғидан фориғ қилади, қулоқда давом этаётган гувиллаш, чинқириш ҳолатларини камайтиради.

Бодом дарахтининг илдизини майда туйиб, сирка ёки гул ёғи билан қўшиб, пешонага қўйиб боғланса, бош оғриғини олади, аччиқ бодомнинг ёғи ҳам худди шу хилдаги даво воситаси бўла олади. Кўриш қувватини кучайтиради.

Аччиқ бодом буғдой крахмали билан қўшиб ишлатилганда қон туфлаш, давомли йўтал, астма ва зотилжам каби хасталикларнинг йўлини тўсади.

Яна у жигар ва талокдаги тикилмаларни очади, агар унинг янгиси пўстлоғи билан ейилса, меъдани намликдан тозалайди.

... Аччиқ бодом буйракдаги тикилмаларни очади, унинг ёғи эса буйракни ва қовуқни тозалайди, гулсапсар илдизи билан қўшиб ичилса, тошларни майдалайди.

Бодом мағзи таркибида 35-67% ёғ, 25% гача оқсил моддалар, 5% қанд, 3% елимсимон моддалар, В1, В2 витаминлари ва бошқа моддалар бор. Аччиқ бодом уруғида бу моддалардан ташқари, амигдалин гликозиди бўлади.

Анжир

Анжирнинг ўзига хос табиати бор. Унинг шиннисининг таъсири асал таъсирига ўхшайди.

Анжирнинг хомини, шунингдек, баргини хол, сўғал ва буларнинг ҳар хил турларига, доғларга суртилади. Ўзи ейилганда касалликлар сабабли бузилган рангни асл ҳолига қайтаради ҳамда чипқонларни пиширади.

Ҳўл ва қуруқ анжир тутқаноқ касалига фойда қилади, яъни бемор тутқаноғини сийраклаштиради. Анжирни қулоқ ости шишларига қўйиб боғланса, шишини қайтаради.

... Анжирнинг ҳўли ва қуруғи томоқ қирилишини юмшатади ҳамда кўкрак ва ўпка йўллари гўбордан тозалайди. Анжирнинг шарбати сутни кўпайтиради.

Ҳўл анжир майдаланган бодом билан ейилса, ични юмшатади ва баъзан енгил тарзда суради. Анжирнинг шираси буйрак йўлларидаги қумни чиқаради.

Анжир меваси таркибида қанд, органик кислоталар, С, В1, В2 витаминлари, провитамин А, оқсил, пектин ва минерал тузлар бор.

Ибн Синонинг “Шифобахш ўсимликлар ҳақида” китобидан олинди.

Латофатли, шиддатли

Фаргона вилоятининг Бағдод тумани қадимдан ўзининг полвонлари билан машхур. Бағдодлик Аҳмад полвоннинг гавда жиҳатидан ўзидан икки баробар катта бўлган рус циркининг полвони Иван Поддубнийни даст кўтариб ерга урганлиги ҳақида аниқ тарихий маълумотлар бор. Улардан кейин Аъзам полвон, Иброҳим полвон, белбоғли кураш бўйича уч марта Ўзбекистон, беш марта Ўрта Осиё ва Қозоғистоннинг мутлақ чемпиони Рустам полвон, Мамазиё полвон, Фахриддин полвонлар кураш майдонларини забт этганлар. Бугун Бағдод курашчилари анъаналарини нафақат йигитлар, балки қизларимиз ҳам муносиб тарзда давом эттиришяпти. Ана шундай қалби ёниқ қизларимиздан бири Ҳавасхон Сойибжон қизини сизларга ҳам таништургим келди.

ЛАТОФАТЛИ

Ҳавасхон Жўракўзиева Сойибжон қизи 1998 йилда Фаргона вилояти Бағдод туманининг Хитой қишлоғида таваллуд топган. 2005-2014 йилларда қишлоқдаги 34-мактабда энг интизомли ва иқтидорли ўқувчилардан бири сифатида таҳсил олди. Таълимни Бағдод туманидаги педагогика касб-хунар коллежида давом эттирди. Оиладаги икки нафар фарзанднинг тўнғичи, бир нафар укаси бор. Ҳавасхонда қизларга хос бўлган барча фазилатлар мужассам. Овқат пиширишни, ширинликлар тайёрлашни, уйни ўзи хоҳлагандек тартибга солишни, гуллар ўстиришни ёқтиради.

Ҳавасхон шеърлар ҳам ёзиб туради. Бағдод туманининг

“Бағдод ҳаёти” ва вилоятнинг “Зукко замондош” газеталарида шеърӣ машқлари чоп этилган.

Ҳавасхон билан учрашганимда, очиги биров хайратландим. Негадир уни ўзи танлаган спорт турига мос гавдали, ўғил болалар каби биров дағалроқ қиз деб тасаввур қилгандим. Аммо кўз ўнгимда камгап, тортинчоқ, мулойим нигоҳли қиз турганини кўриб, биров иккиландим. Чехрасидан ўзбекона латофат уфуриб турган бу қизнинг исмини икки қайта сўраб, манзилда адашмаганлигимга амин бўлгач, суҳбатни давом эттирдим.

ШИДДАТЛИ

Ҳавасхон коллеждаги устозларидан спортнинг инсон саломатлигига ижобий таъсири борлиги ҳақида илмий билимларни оларкан, бу соҳани танлаб хато қилмаганига яна бир бор амин бўлди. Чунки у ўз йўлини анча йиллар илгари танлаб бўлган, бу вақтга келиб эса кўплаб ютуқларга эришишга ҳам улгурганди.

Жажжигина набираси тинимсиз бераётган саволлардан унинг курашга меҳри бўлакча эканлигини англаган Рустам буваси фурсат топиб, Ҳавасхон ўқиётган мактабнинг жисмоний тарбия фани ўқитувчиси Мухриддин Ниғматов билан учрашади. Қизалоқни синаб кўриб, ундаги иқтидордан кўнгли тўлган Мухриддин ака Ҳавасхонга кураш сирларини ўргата бошлайди. Кейинчалик қизалоқнинг қизиқиши ўткинчи ҳавас эмаслигига ишонч ҳосил қилгач, уни “1-Болалар ва ўсмирлар спорт мактаби” га олиб келади. Спорт мактаби мураббийи Абдуваҳоб Мадрахимовнинг гуруҳига қабул қилинган

Ҳавасхон шу кунданоқ жиддий ва тинимсиз машқларни бошлаб юборади.

Наманган вилоятининг Янгиқўрғон туманида ўтказилган республика чемпионатида илк бор бронза медалини қўлга киритган Ҳавасхон бувасининг табригига жавобан:

– Бу ҳали бошланиши, буважон! – деди қатъият билан.

2013 йилда Андижон шаҳрида ўтказилган Ўзбекистон чемпионати унга кумуш медаль тақдим этган бўлса, 2015 йил Наманган вилоятининг Чортоқ туманида ўтказилган Ўзбекистон чемпионати Ҳавасхоннинг кўксини олтин медаль билан беади.

Катта майдонлардаги катта ғалабалари 2015 йилда Эрон Ислом Республикасининг Техрон шаҳрида ўтказилган Осиё чемпионатидан бошланди.

ХОТИМА

Кейинги йилларда спортнинг юнон-рум, бел олиш кураши, оғир атлетика турлари бўйича ютуқларга эришган Ҳавасхон спортнинг армрестлинг усули билан ҳам жиддий шуғулланиб келмоқда. Аминмизки, бу тур бўйича ҳам у, албатта, катта ютуқларни қўлга киритади.

Ҳавасхон фақат юксак марраларни кўзлайди. Буни мен унинг ўтли нигоҳи, чақнаб турган кўзларидан англадим.

Азалдан эл орасида паҳлавон йигитларга бургутнигоҳ, дея таъриф берилади. Бугун миллатнинг лочин қизларини кўриб, умидимиз гуллайди. Илоҳим кўз тегмасин, деймиз.

Каримабегим АШУРОВА,
Ҳазрат Ҳазиний номли адабий
тўғаракнинг жамоатчилик
асосидаги раҳбари.

Бугун Бағдод курашчилари
анъаналарини нафақат йигитлар,
балки қизларимиз ҳам муносиб
тарзда давом эттиришяпти.
Ана шундай қалби ёниқ
спортчиларимиздан бири
Ҳавасхон СОЙИБЖОН қизидир.

– Саҳна мени севиб
қабул қилган, – дейди
Муқимий номидаги
Ўзбекистон давлат
муסיқали театри
актрисаси,
“Меҳнат шухрати”
ордени соҳибаси
Маъсуда
ОТАЖОНОВА.

